

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η σημασία της φορολογίας και οι αλλαγές στη φορολογική νομοθεσία
εν μέσω της οικονομικής κρίσης»

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΦΟΙΤΗΤΗ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ (ΑΜ): 4042201602043

ΕΠΩΝΥΜΟ: ΜΠΑΛΑΧΟΥΤΗΣ

ΟΝΟΜΑ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΛΙΑΡΓΚΟΒΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΤΡΙΠΟΛΗ – 2018

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην εργασία αυτή σκοπός είναι να αναδειχθεί η σημασία της φορολογίας ως παράγοντας εξασφάλισης εσόδων για το κράτος και προκειμένου αυτό να είναι σε θέση να πραγματοποιήσει δαπάνες που είναι αναγκαίες για τους πολίτες του. Η οικονομική κρίση έφερε πολλές αλλαγές στη φορολογική νομοθεσία προκειμένου αυτή να μπορέσει να προσαρμοστεί στα προβλεπόμενα από το μνημόνιο αναγκαία μέτρα. Οι αλλαγές ήταν πολλές τόσο στην άμεση, όσο και στην έμμεση φορολογία ενώ υπάρχουν προβληματισμοί σχετικά με το αν τελικά οι αλλαγές αυτές οδήγησαν στα επιθυμητά αποτελέσματα, αν αναλογιστεί κανείς ότι έχει σημειωθεί μείωση σε άλλα μεγέθη όπως είναι η κατανάλωση ή ότι πολλές είναι οι επιχειρήσεις που οδηγήθηκαν σε διακοπή των δραστηριοτήτων τους .

Έμφαση θα δοθεί στο περιεχόμενο των μνημονίων και στα νομοθετικά κείμενα με τα οποία εδραιώθηκαν οι υποδεικνυόμενες αλλαγές, ενώ θα εξεταστούν κυρίως με τη βοήθεια των Εκθέσεων του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος οι αλλαγές που επήλθαν στα έσοδα από κάθε κατηγορία φόρου (φόροι φυσικών προσώπων, φόροι νομικών προσώπων, ΦΠΑ κλπ.) αλλά και άλλες γενικότερες επιπτώσεις στην οικονομική και την κοινωνική ζωή της χώρας . Τα συμπεράσματα θα αφορούν τη σύνδεση των αλλαγών με τα αποτελέσματα και την εξέταση της αποτελεσματικότητας των ληφθέντων μέτρων .

Το θεωρητικό υπόβαθρο θα περιλαμβάνει στοιχεία για τη σημασία της φορολογίας, τις κατηγορίες των φόρων κλπ, ενώ θα γίνει αξιοποίηση των κειμένων των Μνημονίων και των σχετικών νόμων, αλλά και αναζήτηση σε έγκυρη πληροφόρηση όπως είναι οι Εκθέσεις του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, στοιχεία από την Εθνική στατιστική υπηρεσία και άλλους αρμόδιους φορείς .

Περιεχόμενα

<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	5
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο</u>	7
<u>ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΡΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ</u>	8
<u>1.1 ΤΑ ΜΕΣΑ ΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΦΟΡΕΩΝ</u>	8
<u>1.2. ΟΙ ΦΟΡΟΙ</u>	10
<u>1.3. Η ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΦΟΡΟΥΣ</u>	14
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο</u>	16
<u>Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΜΕ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΒΑΣΗ</u>	16
<u>2.1. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ</u>	16
<u>2.2. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ</u>	19
<u>2.3. ΦΟΡΟΙ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ</u>	20
<u>2.4. ΦΟΡΟΙ ΔΑΠΑΝΗΣ</u>	21
<u>2.5. ΦΟΡΟΣ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ</u>	23
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3</u>	25
<u>Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΛΥΣΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ</u>	25
<u>3.1. ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ</u>	25
<u>3.2. Η ΛΥΣΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΣΥΝΑΦΗ ΜΕΤΡΑ</u>	31
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4</u>	40
<u>ΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ</u>	40
<u>4.1. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 3845/2010</u>	40
<u>4.2. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 3985/2011</u>	43
<u>4.3. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ 4021/2011 ΚΑΙ 4024/2011</u>	44
<u>4.4. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4093/2012</u>	46

<u>4.5. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4172/2013</u>	47
<u>4.6. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4174/2013</u>	50
<u>4.7. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4223/2013</u>	50
<u>4.8. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4336/2015</u>	52
<u>4.9. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4387/2016</u>	53
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5</u>	56
<u>Η ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ</u>	56
<u>5.1. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2010</u>	56
<u>5.2. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2011</u>	58
<u>5.3. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2012</u>	61
<u>5.4. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2013</u>	63
<u>5.5. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2014</u>	65
<u>5.6. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2015</u>	66
<u>5.6. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2016</u>	68
<u>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ</u>	70
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</u>	73

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οικονομική κρίση, η οποία πλήττει την Ελλάδα από το 2008 περίπου, ήρθε να αναδείξει όλα εκείνα τα προβλήματα που πλήττουν εδώ και δεκαετίες την Ελλάδα και δεν είχαν αντιμετωπιστεί, με αποτέλεσμα να προκαλούνται τριγμοί στα θεμέλια της οικονομικής, της πολιτικής και της κοινωνικής ζωής. Η υπερδιόγκωση του δημοσίου τομέα στο πλαίσιο των πελατειακών σχέσεων των εκλεγμένων με τους εκλογείς, η ανεξέλεγκτη αύξηση των δημοσίων δαπανών, η ευρεία διάσταση που έλαβε το φαινόμενο της φοροδιαφυγής, η ανεπάρκεια στη συλλογή των φορολογικών και λοιπών κρατικών εσόδων, επέφεραν συσσωρευμένες συνέπειες, με αποτέλεσμα να είναι πάρα πολύ δύσκολο για τη χώρα να ανακάμψει.

Οι κρατικοί φορείς έλαβαν κατά καιρούς διαφορετικά μέτρα όμως η μη συστηματική και συνειδητή προσπάθεια δεν μπόρεσε να αποδώσει. Σε συνδυασμό με τις ραγδαίες και δραματικές επιδράσεις από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση, η κατάσταση έφτασε στο έσχατο σημείο με αποτέλεσμα να πρέπει η χώρα να καταφύγει σε εξωτερική βοήθεια. Η λύση των μνημονίων επέφερε πλήθος επιβαρυντικών μέτρων για τους πολίτες με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν κοινωνικά προβλήματα, ενώ η κατάσταση δεν είναι εύκολο να διορθωθεί.

Πολλά από τα μέτρα που επιβλήθηκαν επεδίωξαν τον περιορισμό του ελλείμματος στον κρατικό προϋπολογισμό, περιορίζοντας τις κρατικές δαπάνες και αυξάνοντας τα έσοδα. Μια από τις διαστάσεις των κρατικών εσόδων είναι αυτή που αφορά στα φορολογικά έσοδα, άμεσα και έμμεσα. Αναπροσαρμογές στους φορολογικούς συντελεστές εισοδημάτων φυσικών και νομικών προσώπων, επιβολή νέων φόρων, αυξήσεις στο ΦΠΑ και τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης, είναι κάποιες από τις μεταβολές που σημειώθηκαν στο πλαίσιο των προβλέψεων του μνημονίου, χωρίς βέβαια τα αποτελέσματα να είναι πάντα τα επιθυμητά.

Η αποτελεσματικότητα των ληφθέντων μέτρων μπορεί να εξεταστεί μέσα από την πορεία των κρατικών εσόδων από φόρους, την επίδραση στα γενικά οικονομικά μεγέθη, την αντιμετώπιση των θεμελιωδών προβλημάτων κλπ. Επιδράσεις όπως η μείωση της καταναλωτικής δαπάνης για αγαθά και υπηρεσίες, η αύξηση του ποσοστού της ανεργίας, η ραγδαία επιδείνωση της θέσης των επιχειρήσεων και η διακοπή στη λειτουργία μεγάλου αριθμού από αυτές, θέτει μάλλον υπό αμφισβήτηση το σκοπό και την αποτελεσματικότητα των μέτρων.

Η εργασία αυτή έρχεται να δημιουργήσει το βασικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα διαμορφωθεί μελλοντικά η συνολική εικόνα για την πορεία της χώρας και των πολιτικών που ελήφθησαν με βάση τα μνημόνια.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα γίνει θεωρητική αναφορά στη Φορολογία, ώστε να εξεταστούν τα μέσα δράσης των δημοσίων φορέων, οι φόροι και η αρνητική στάση που μπορεί να αναπτυχθεί από κάποιους φορολογούμενους οι οποίοι στρέφονται προς την φοροδιαφυγή ή τη φοροαποφυγή.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, θα γίνει αναφορά και παρουσίαση κάθε μιας από τις επιμέρους κατηγορίες και υποκατηγορίες των φόρων, χρησιμοποιώντας ως κριτήριο τη φορολογική βάση.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στα προβλήματα που αντιμετωπίζει διαχρονικά η ελληνική οικονομία και στην επιλογή της λύσης των μνημονίων με τα σχετικά μέτρα τα οποία προβλέπονται στο πλαίσιο τους.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν με μεγαλύτερη ακρίβεια και σαφήνεια οι φορολογικές μεταρρυθμίσεις που έλαβαν χώρα στο πλαίσιο των κειμένων των μνημονίων, με αναφορά στους πλέον βασικούς νόμους οι οποίοι θεσπίστηκαν από το 2010 έως και το 2016.

Στο πέμπτο κεφάλαιο θα γίνει προσπάθεια ώστε να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα των προαναφερθέντων φορολογικών μέτρων, εξετάζοντας την πορεία της κάθε κατηγορίας φόρων

ανά έτος, ενώ μια συνολική εικόνα της φορολογικής πολιτικής θα αποδοθεί στο τελευταίο κεφάλαιο των συμπερασμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΡΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

1.1 ΤΑ ΜΕΣΑ ΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΦΟΡΕΩΝ

Οι δημόσιοι φορείς σε κάθε χώρα, προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους τους, αξιοποιούν επιμέρους διαθέσιμα μέσα τα οποία διαφέρουν ως προς την αποτελεσματικότητά τους π.χ. διενεργούν δαπάνες για την εξασφάλιση δωρεάν δημοσίων αγαθών στους πολίτες, επιβάλλουν φόρους για την άντληση χρημάτων προκειμένου να γίνει η πληρωμή των αμοιβών των δημοσίων υπαλλήλων κλπ.. Γενικότερα, τα μέσα τα οποία έχει στη διάθεση του ένας δημόσιος φορέας για να ενεργήσει διακρίνονται στις ακόλουθες κατηγορίες (Γεωργακόπουλος, 1997 & Δαλαμάγκας, 2003):

A) Δημοσιονομικά Μέσα: όλα εκείνα τα μέσα τα οποία έχουν άμεση σχέση με τα έσοδα και με τα έξοδα των δημοσίων φορέων. Τα έξοδα τους είναι οι δημόσιες δαπάνες (μισθοδοσία δημοσίων υπαλλήλων, καταβολή συντάξεων, καταβολή επιδομάτων ανεργίας κλπ. Τα έσοδα προέρχονται από τη φορολογία, άμεση και έμμεση π.χ. από τους φόρους των μισθωτών, από τους φόρους επί των κερδών των επιχειρήσεων, από το φόρο προστιθέμενης αξίας, το φόρο πολυτελείας κλπ. Επίσης, στην κατηγορία αυτή εντάσσεται και ο δανεισμός του δημοσίου και η ρύθμιση του χρέους του π.χ. μέσα από την έκδοση ενός ομολογιακού δανείου.

B) Νομισματικά και Πιστωτικά Μέσα: Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται τα μέσα που έχουν στη διάθεση τους οι δημόσιοι φορείς και τα οποία σχετίζονται με τα νομισματικά μεγέθη σε μια οικονομία, όπως είναι η ποσότητα του χρήματος που θα κυκλοφορεί στην οικονομία αυτή, τα αποθέματα στα ταμεία των εμπορικών τραπεζών, το ύψος των επιτοκίων, οι ακολουθούμενες πολιτικές ανοικτής αγοράς χρεογράφων, τυχόν ποσοτικοί περιορισμοί στις πιστώσεις κλπ.

Γ) Μέσα εξωτερικής οικονομικής πολιτική: Στην κατηγορία αυτή ανήκουν όλα τα μέσα με τα οποία οι δημόσιοι φορείς μπορούν να επηρεάσουν με άμεσο τρόπο το ισοζύγιο των διεθνών συναλλαγών της χώρας. Έτσι, εντάσσονται εδώ περιορισμοί που μπορεί να τίθενται στις εισαγωγές, οι επιδοτήσεις για την προώθηση των εξαγωγών, οι συμβάσεις μεταξύ των κρατών για την ρύθμιση των εμπορικών τους συναλλαγών κλπ. Επίσης, στην κατηγορία αυτή εντάσσονται και μέσα όπως η τιμή της συναλλαγματικής ισοτιμίας, πολιτικές που αποσκοπούν στην προώθηση του τουρισμού, η δημιουργία διεθνών οικονομικών ενώσεων κλπ.

Δ) Μέσα άμεσου ελέγχου: Τα μέσα άμεσου ελέγχου έχουν ως σκοπό τους να επιτρέψουν στους δημόσιους φορείς να παρέμβουν άμεσα και να ρυθμίσουν τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των ιδιωτικών φορέων. Έτσι, μπορούν να παρεμβαίνουν ελέγχοντας τις τιμές των αγαθών ή των υπηρεσιών έχοντας και τη δυνατότητα επιβολής κατώτατων τιμών για τα αγροτικά προϊόντα ή ανώτατων τιμών για βασικά είδη διατροφής. Επίσης, μπορούν να ελέγχουν τις τιμές των παραγωγικών συντελεστών, δηλαδή το ύψος των μισθών ορίζοντας τα κατώτατα όρια αυτών για τις επιμέρους κατηγορίες εργαζομένων, μπορούν να επιβάλλουν ποσοτικούς και ποιοτικούς ελέγχους σε αγαθά, να ενθαρρύνουν τη διενέργεια επενδύσεων σε συγκεκριμένες περιοχές προσφέροντας τα κατάλληλα κίνητρα, να επιβάλλουν κανονισμούς σε ζητήματα απασχόλησης όπως είναι η ρύθμιση του ωραρίου εργασίας, οι συνθήκες εργασίας κλπ.

Ε) Θεσμικά μέσα: Τα μέσα αυτά αφορούν τη δημιουργία νέων θεσμών ή την μεταρρύθμιση παλαιών όπως είναι αυτοί που αφορούν στο φορολογικό σύστημα, στο νομισματικό και πιστωτικό τομέα, στη δημιουργία ή την κατάργηση κάποιων δημοσίων φορέων κλπ.

1.2. ΟΙ ΦΟΡΟΙ

Οι φόροι είναι η βασικότερη πηγή εσόδων για τους δημόσιους φορείς και επιβάλλονται στους ιδιωτικούς φορείς (νοικοκυριά και επιχειρήσεις) προκειμένου να μεταβιβαστεί μονομερώς αγοραστική δύναμη από αυτούς στους δημόσιους φορείς (Γεωργακόπουλος, 1997).

Οι φόροι επιτελούν τρεις βασικές λειτουργίες, την ταμειακή, την οικονομική και την κοινωνική. Η ταμειακή λειτουργία αναφέρεται στη μεταφορά πόρων από τον ιδιωτικό προς το δημόσιο τομέα προκειμένου οι δημόσιοι φορείς να είναι σε θέση να εξασφαλίζουν τα χρήματα που χρειάζονται για να καλύπτουν τις δαπάνες τους και να μπορούν στη συνέχεια να προσφέρουν δωρεάν τις υπηρεσίες τους στους πολίτες. Η οικονομική λειτουργία των φόρων σχετίζεται με το ότι οι φόροι αποτελούν ένα μέσο για την άσκηση οικονομικής πολιτικής, όπως για παράδειγμα συμβαίνει στο πλαίσιο της προσπάθειας για σταθεροποίηση της οικονομίας στο επίπεδο της πλήρους απασχόλησης, για την αντιμετώπιση του πληθωρισμού και του υψηλού ποσοστού της ανεργίας και άλλα. Η κοινωνική λειτουργία των φόρων σχετίζεται με τη αξιοποίηση τους για να μπορέσει να ασκηθεί η κοινωνική πολιτική και έτσι να γίνει καλύτερη διανομή των εισοδημάτων.

Κάποιες βασικές έννοιες οι οποίες σχετίζονται άμεσα με τους φόρους και είναι σημαντικές ώστε να γίνει κατανοητή και η διάκριση τους που θα ακολουθήσει, είναι οι εξής:

- Η φορολογική βάση, η οποία αποτελεί το μέγεθος σύμφωνα με το οποίο θα γίνει ο υπολογισμός της υποχρέωσης του φορολογούμενου, του ποσού δηλαδή που αυτός θα κληθεί να πληρώσει. Η φορολογική βάση θα μπορούσε να είναι κάποιο οικονομικό αλλά και μη οικονομικό στοιχείο, αν και στη σύγχρονη πραγματικότητα γίνεται χρήση οικονομικών στοιχείων, όπως το εισόδημα, η περιουσία ή η δαπάνη που πραγματοποιείται από το φορολογούμενο κυρίως για τα καταναλωτικά αγαθά. Σε θεωρητικό επίπεδο, πολλοί υποστηρίζουν ότι ο υπολογισμός του φόρου θα έπρεπε να γίνεται βάσει της καταναλωτικής δαπάνης για δύο βασικούς λόγους: α) πρόκειται για

δικαιότερο μέτρο υπολογισμού του φόρου καθώς συνδέεται με το τι οφέλη αποκομίζει ο κάθε πολίτης, σε αντίθεση με το εισόδημα του που δείχνει τη συνεισφορά του πολίτη στην κοινωνία, β) είναι ευκολότερος ο υπολογισμός της δαπάνης του φορολογούμενου και πιο ακριβής. Βέβαια, υπάρχουν και εκείνοι που υποστηρίζουν ότι η φορολόγηση πρέπει να γίνεται βάσει του εισοδήματος καθώς το εισόδημα αποτελεί μια αντιπροσωπευτική ένδειξη της αγοραστικής δύναμης του φορολογούμενου, ενώ η φορολόγηση με βάση τη δαπάνη δεν λαμβάνει υπόψη τις αποταμιεύσεις οι οποίες οδηγούν σε ανισότητα ως προς τη διανομή του πλούτου.

- Η φορολογούμενη μονάδα, δηλαδή το πρόσωπο με βάση του οποίου τα χαρακτηριστικά πρόκειται να γίνει ο υπολογισμός του φόρου. Το πρόσωπο αυτό είναι και αυτό που συνήθως υποχρεούται να αποπληρώσει τη φορολογική υποχρέωση. Φορολογούμενη μονάδα μπορεί να αποτελέσει ένα φυσικό ή ένα νομικό πρόσωπο, η οικογένεια στο σύνολο της ή τα επιμέρους μέλη της.
- Ο φορολογικός συντελεστής, δηλαδή ο φόρος ο οποίος αντιστοιχεί σε κάθε μονάδα φορολογικής βάσης. Ο φορολογικός συντελεστής διακρίνεται σε μέσο και σε οριακό φορολογικό συντελεστή. Ο μέσος φορολογικός συντελεστής είναι το πηλίκο που προκύπτει διαιρώντας το συνολικό ποσό του φόρου προς το ποσό της φορολογικής βάσης. Ο οριακός φορολογικός συντελεστής είναι ο επιπλέον φόρος ο οποίος θα πρέπει να καταβληθεί εάν η φορολογική βάση αυξηθεί κατά μία χρηματική μονάδα.
- Το φορολογικό βάρος, δηλαδή η επιβάρυνση που προκύπτει για τους ιδιωτικούς φορείς από τη φορολογία, καθώς αυτοί δεν λαμβάνουν αντίστοιχης αξίας υπηρεσίες με το ποσό που καταβάλουν. Η δίκαιη κατανομή του φορολογικού βάρους είναι ένα πολύ σημαντικό ζήτημα για αυτό έχουν διατυπωθεί δύο βασικές αρχές οι οποίες θα πρέπει να τηρούνται για να είναι όσο το δυνατόν πιο δίκαιη η κατανομή αυτή. Πρόκειται για την αρχή της οριζόντιας φορολογικής ισότητας σύμφωνα με την οποία πολίτες που έχουν τα ίδια στοιχεία θα πρέπει να έχουν και ίδια φορολογική αντιμετώπιση, αλλά και για την αρχή της κάθετης φορολογικής ισότητας, σύμφωνα

με την οποία οι πολίτες που έχουν διαφορετικά στοιχεία θα πρέπει να έχουν και διαφορετική αντιμετώπιση.

Οι φόροι ταξινομούνται σε πολλές επιμέρους κατηγορίες ανάλογα με διαφορετικά κριτήρια το οποία έχουν τεθεί διαχρονικά. Οι βασικότερες από τις ταξινομήσεις αυτές είναι οι εξής (Γεωργακόπουλος, 1997):

A) Ταξινόμηση ανάλογα με τη φορολογική βάση.

Η φορολογική βάση είναι το μέγεθος με βάση το οποίο γίνεται ο υπολογισμός του φόρου και αποτελεί κατά βάση ένα οικονομικό μέγεθος. Πιο συγκεκριμένα, η φορολόγηση γίνεται είτε με βάση την τρέχουσα παραγωγή και το τρέχον εισόδημα, είτε με βάση την κατοχή ή τη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων. Η φορολογία βέβαια μπορεί να επιβληθεί στους φορολογούμενους είτε από την πλευρά της πηγής του εισοδήματος (φόροι εισοδήματος), είτε από την πλευρά της χρησιμοποίησης του (φόροι δαπάνης).

B) Ταξινόμηση ανάλογα με τη φύση του φορολογικού συντελεστή

Ο φορολογικός συντελεστής είναι το οριζόμενο ποσοστό φορολόγησης που αντιστοιχεί στην εκάστοτε φορολογική βάση. Γενικότερα γίνεται αναφορά τόσο στο μέσο όσο και στον οριακό φορολογικό συντελεστή. Ο μέσος φορολογικός συντελεστής προκύπτει ως ο λόγος του ποσού του φόρου που καταβάλλεται από έναν φορολογούμενο, προς την αξία της φορολογικής βάσης αυτού. Ο οριακός φορολογικός συντελεστής είναι ο επιπλέον φόρος ο οποίος θα πρέπει να καταβληθεί για κάθε μια επιπλέον μονάδα της φορολογικής βάσης.

Με βάση το κριτήριο αυτό, οι φόροι διακρίνονται σε:

I) Αναλογικούς: αναλογικοί φόροι είναι αυτοί στην περίπτωση των οποίων ο μέσος φορολογικός συντελεστής παραμένει σταθερός όταν αλλάζει η φορολογική βάση, άρα είναι ο ίδιος όποιο και αν είναι το ύψος της φορολογικής βάσης. Επίσης, προκύπτει η ισότητα του μέσου με τον οριακό φορολογικό συντελεστή, ενώ τα έσοδα που προκύπτουν αυξάνονται με σταθερό ρυθμό όταν αυξάνεται η φορολογική βάση.

Π) Προοδευτικούς: προοδευτικοί είναι αυτοί στην περίπτωση των οποίων ο μέσος φορολογικός συντελεστής αλλάζει ανάλογα με το ύψος της φορολογικής βάσης, άρα αυξάνεται όσο αυξάνεται η φορολογική βάση και το αντίστροφο. Η μεταβολή η οποία συμβαίνει στον φορολογικό συντελεστή είναι κλιμακούμενη, επομένως η φορολογική βάση διαιρείται σε επιμέρους κλιμάκια και για κάθε ένα από αυτά ορίζεται ένας διαφορετικός οριακός συντελεστής.

ΠΙ) Αντίστροφα προοδευτικούς: αντίστροφα προοδευτικοί είναι αυτοί στην περίπτωση των οποίων ο μέσος φορολογικός συντελεστής αλλάζει με αντίστροφα ανάλογο τρόπο σε σχέση με τη φορολογική βάση, άρα ο φορολογικός συντελεστής μειώνεται όσο αυξάνεται η φορολογική βάση και το αντίστροφο. Οι φόροι αυτοί αν και αναλύονται σε θεωρητικό επίπεδο δεν θεσπίζονται στην πραγματικότητα.

Γ) Ταξινόμηση ανάλογα με το δημόσιο φορέα για τον οποίο επιβάλλονται

Ανάλογα με το φορέα ο οποίος επιβάλλει ανά περίπτωση το φόρο, οι φόροι διακρίνονται σε:

i) φόρους που προέρχονται από την κεντρική διοίκηση, ii) φόρους που συλλέγονται προς όφελος των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης και iii) φόρους που συλλέγονται προς όφελος των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, τους δήμους κλπ.

Δ) Ταξινόμηση φόρων σε προσωπικούς και πραγματικούς

Οι προσωπικοί φόροι είναι η κατηγορία εκείνη των φόρων κατά τον υπολογισμό της οποίας δεν λαμβάνεται υπόψη μόνο η φορολογική βάση αλλά και άλλα στοιχεία που αφορούν τον ίδιο το φορολογούμενο, συμπεριλαμβανομένου του μεγέθους της οικογένειάς του, της κατάστασης της υγείας του και άλλα. Οι αντικειμενικοί φόροι, από την άλλη, υπολογίζονται χωρίς να ληφθούν υπόψη προσωπικά δεδομένα του φορολογούμενου.

Ε) Ταξινόμηση των φόρων με κριτήριο την αμεσότητα τους

Η κατηγοριοποίηση αυτή αφορά το κατά πόσον ο φόρος θα επιβαρύνει μόνο το άτομο στο οποίο αυτός επιβάλλεται, επομένως είναι άμεσος φόρος, και κατά πόσο μετακυλίεται στους άλλους φορολογούμενους επομένως είναι έμμεσος φόρος.

1.3. Η ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΦΟΡΟΥΣ

Οι φορολογούμενοι είναι φυσικό να μην έχουν ευνοϊκές αντιδράσεις απέναντι στην καταβολή των φόρων, καθώς βλέπουν το διαθέσιμο εισόδημα τους να περιορίζεται σημαντικά. Οι αντιδράσεις οι οποίες εκφράζονται από την πλευρά των φορολογούμενων διακρίνονται σε τρεις επιμέρους κατηγορίες: τη φοροδιαφυγή, τη φοροαποφυγή και τη μετακύλιση των φόρων (Γεωργακόπουλος, 1997 & Hillman, 2013).

Η φοροδιαφυγή είναι μια ενέργεια παράνομη από την πλευρά του φορολογούμενου, η οποία αποσκοπεί είτε στη μείωση της επιβάρυνσης είτε στη μη καταβολή του φόρου. Ένας πολίτης που φοροδιαφεύγει μπορεί να μην υποβάλλει τη φορολογική του δήλωση ή να έχει υποβάλλει δήλωση η οποία να μην είναι πλήρης και ακριβής, μια επιχείρηση μπορεί να έχει αποκρύψει μέρος των εσόδων της κλπ. Δύο είναι οι παράγοντες οι οποίοι καθορίζουν την έκταση που μπορεί να λαμβάνει τη φοροδιαφυγή σε μια χώρα: η τάση που έχουν οι φορολογούμενοι να φοροδιαφεύγουν και επηρεάζεται από το μέγεθος της φορολογικής τους επιβάρυνσης, από το ύψος των επιβαλλόμενων ποινών, από τον τρόπο διενέργειας των σχετικών ελέγχων κλπ., και από την ικανότητα που χαρακτηρίζει τις φορολογούσες αρχές ως προς τον περιορισμό της ροπής αυτής και η οποία προορίζεται από την οργάνωση που χαρακτηρίζει τους αρμόδιους φορείς, το σύστημα με το οποίο υπολογίζονται και συγκεντρώνονται τα ποσά των φόρων κλπ. Όπως είναι φυσικό, όταν η φοροδιαφυγή λαμβάνει έκταση μέσα σε μια χώρα, τότε δεν συγκεντρώνονται τα κρατικά έσοδα που είναι απαραίτητα για τη λειτουργία του κράτους και τη διενέργεια των απαραίτητων κρατικών δαπανών, ενώ προκύπτουν και αδικίες κοινωνικού

χαρακτήρα, καθώς το εισόδημα αναδιανέμεται σε βάρος των ειλικρινών φορολογούμενων και προς όφελος αυτών που φοροδιαφεύγουν.

Η φοροαποφυγή συναντάται όταν οι φορολογούμενοι, με νόμιμους τρόπους, περιορίζουν το ύψος της φορολογικής τους επιβάρυνσης ή και να απαλλαγούν πλήρως από αυτήν. Μια τέτοια περίπτωση είναι αυτή κατά την οποία στην περίπτωση που προβλέπεται ξεχωριστή φορολόγηση των συζύγων, ο σύζυγος μεταβιβάζει στη σύζυγο κάποια εισοδήματα, προκειμένου να αποφύγει τη φορολόγηση με έναν υψηλό φορολογικό συντελεστή. Αντίστοιχα, κατά τη φορολόγηση της κληρονομιάς, μεταβιβάζουν μέρος της περιουσίας τους με δωρεά ή εικονική πώληση, ούτως ώστε να αποφύγουν τη σχετική φορολόγηση. Στις προαναφερθείσες περιπτώσεις η συμπεριφορά των φορολογούμενων δεν είναι παράνομη αλλά αυτοί εντοπίζουν και εκμεταλλεύονται προς όφελός τους τις ελλείψεις ή τις ατέλειες της φορολογικής νομοθεσίας.

Η μετακύλιση των φόρων συμβαίνει όταν ο φόρος και η υποχρέωση καταβολής του μεταφέρεται από ένα πρόσωπο σε άλλο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό στο οποίο η επιβολή ενός φόρου στους παραγωγούς ενός προϊόντος, τους οδηγεί στο να αυξήσουν την τιμή του προϊόντος αυτού στην αγορά, με αποτέλεσμα ο φόρος να μετακυλιέται στους χονδρέμπορους, εκείνοι με τη σειρά τους μεταφέρουν την επιβάρυνση στους λιανέμπορους και εν τέλει επιβαρύνονται και οι τελικοί καταναλωτές. Βέβαια, οι καταναλωτές θα αντιδράσουν και αναμένεται να μειωθεί η ζήτηση για το προϊόν, αναγκάζοντας τους λιανέμπορους, τους χονδρέμπορους και τους παραγωγούς να απορροφήσουν ένα μέρος του επιβαλλόμενου φόρου. Ια ακόμα περίπτωση μετακύλισης φόρου είναι αυτή κατά την οποία ο φόρος επιβάλλεται επί του μισθού των εργαζομένων, με αποτέλεσμα αυτοί να διεκδικούν αύξηση των ακαθάριστων αμοιβών τους, μετακυλίοντας τον φόρο στους εργοδότες τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΜΕ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΒΑΣΗ

2.1. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

Το εισόδημα αποτελεί μια από τις κυριότερες βάσεις υπολογισμού του φόρου, καθώς εκφράζει τη φοροδοτική ικανότητα των φορολογούμενων και είναι αντιπροσωπευτικός δείκτης για τον καθορισμό της κατανομής της φορολογικής επιβάρυνσης. Το εισόδημα περιλαμβάνει επιμέρους κατηγορίες, κάποιες εκ των οποίων δεν φορολογούνται, ενώ και κάποιες άλλες υπάγονται σε ειδική φορολόγηση. Οι ειδικές μορφές εισοδήματος οι οποίες δημιουργούν πολλές φορές δυσκολίες ως προς τον χειρισμό τους είναι οι εξής (Γεωργακόπουλος, 1997 & Gayer, Rosen, 2009):

- Οι αμοιβές σε είδος, καθώς, παρόλο που αυξάνουν τη φοροδοτική ικανότητα του φορολογούμενου, είναι δύσκολη η αποτίμησή τους κυρίως γιατί αυτές δεν επιλέγονται ελεύθερα αλλά ορίζονται από τον εργοδότη και αφορούν τον εργαζόμενο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η παραχώρηση της χρήσης ενός αυτοκινήτου προς τον εργαζόμενο, το οποίο θα τον διευκολύνει στην εργασία του. Το όφελος που αποκομίζει δεν μπορεί να αποτιμηθεί σε εισόδημα, ενώ είναι πολύ πιθανόν σε περίπτωση που το όφελος το λάμβανε ως χρηματικό εισόδημα, να το αξιοποιούσε με διαφορετικό τρόπο. Άρα, η χρησιμοποίηση του ύψους του ενοικίου ως εισόδημα δεν είναι δυνατή.
- Η απόκτηση αγαθών χωρίς αντάλλαγμα, όπως η ιδιοκατανάλωση αγροτικών προϊόντων, οι υπηρεσίες που προσφέρονται από την νοικοκυρά στο σπίτι της κλπ. Οι δαπάνες αυτές δεν φορολογούνται, καθώς δεν μπορούν εύκολα να αποτιμηθούν αλλά και επειδή είναι αποτέλεσμα ενεργειών που γίνονται στον ελεύθερο χρόνο του

εργαζόμενου-φορολογούμενου, με αποτέλεσμα η φορολόγησή τους να αποτελούν αντικίνητρο στο να αξιοποιηθεί ο ελεύθερος χρόνος κατ' αυτόν τον τρόπο.

- Εισοδήματα από κληρονομιά, δωρεά, γονική παροχή κλπ. Η φορολόγησή τους δημιουργεί πρακτικά προβλήματα γι' αυτό και έχει δημιουργηθεί για τον σκοπό αυτό ειδικό πλαίσιο. Τα εισοδήματα αυτά δεν έχουν μόνιμο αλλά προσωρινό χαρακτήρα ενώ έχουν έκτακτη παρουσία, επομένως φορολογούνται με ειδικές κλίμακες, τις οποίες ενσωματώνουν πολλά διαφορετικά κριτήρια.
- Η υπερτίμηση των περιουσιακών στοιχείων με αυτόματο τρόπο, η οποία επηρεάζει την πραγματική και όχι απλά την ονομαστική αξία του στοιχείου. Στην περίπτωση αυτή υπάρχουν περιπτώσεις όπου γίνεται φορολόγηση κατά τον χρόνο που πραγματοποιείται η υπερτίμηση. Όμως, μπορεί η φορολόγηση να γίνει και με μεγαλύτερη επιβάρυνση, καθώς θεωρείται ότι η ωφέλεια επήλθε χωρίς κόπο.

Στο πλαίσιο της ελληνικής φορολογικής νομοθεσίας, οι βασικές κατηγορίες εισοδήματος οι οποίες υπόκεινται σε φορολόγηση είναι οι εξής:

- τα εισοδήματα από ακίνητα
- τα εισοδήματα από κινητές αξίες
- τα εισοδήματα από γεωργική και επιχειρηματική δραστηριότητα
- τα εισοδήματα από εμπορική επιχειρηματική δραστηριότητα
- τα εισοδήματα από μισθωτές υπηρεσίες
- τα εισοδήματα από υπηρεσίες των ελεύθερων επαγγελματιών

Τα εισοδήματα από ακίνητα αφορούν την εκμίσθωση κτιρίων ή γης, την ιδιοκατοίκηση κλπ.

Τα εισοδήματα από κινητές αξίες περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τα μερίσματα από μετοχές, τους τόκους των καταθέσεων, τα τοκομερίδια των ομολόγων, τα κέρδη από επενδύσεις σε αμοιβαία κεφάλαια, τα διανεμόμενα κέρδη της επιχείρησης στους εργαζόμενους της κλπ.

Το εισόδημα από τη γεωργική δραστηριότητα αφορά αγροτικές, κτηνοτροφικές, αλιευτικές και λοιπές δραστηριότητες.

Το εισόδημα από την επιχειρηματική δραστηριότητα είναι αυτό το οποίο αποκομίζει ο φορολογούμενος από την ατομική ή εταιρική εμπορική του δραστηριότητα, από βιοτεχνική ή βιομηχανική επιχείρηση κλπ.

Το εισόδημα μισθωτών υπηρεσιών αφορά μισθούς, ημερομίσθια, επιδόματα και συντάξεις που λαμβάνονται ανά διαστήματα από τους φορολογούμενους.

Ως εισόδημα από ελεύθερο επάγγελμα θεωρείται αυτό το οποίο προέρχεται από επαγγέλματα όπως ιατροί, δικηγόροι, αρχιτέκτονες, μηχανικοί, καθηγητές, καλλιτέχνες, οικονομολόγοι κλπ.

Το μέρος του εισοδήματος που υπόκειται σε φορολόγηση είναι το καθαρό εισόδημα, δηλαδή αυτό που απομένει εάν από το ακαθάριστο εισόδημα αφαιρεθούν δαπάνες, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν, προκειμένου το εισόδημα να αποκτηθεί, όπως οι δαπάνες για μισθούς, για ενοικίαση χώρων, για αγορά εξοπλισμού κλπ. Επίσης, εκτός από τις εκπτώσεις των δαπανών, υπάρχουν και άλλες εκπτώσεις οι οποίες διαμορφώνουν έναν πιο αντιπροσωπευτικό δείκτη της φοροδοτικής ικανότητας του φορολογούμενου. Έτσι, αφαιρείται το ελάχιστο όριο συντήρησης του φορολογούμενου και της οικογένειάς του, γίνεται διαφορετική φορολόγηση των εισοδημάτων που προέρχονται από άλλες πηγές, γίνεται διαφορετική φορολόγηση των μη σταθερών εισοδημάτων κλπ.

Άλλα είδη δαπανών που εκπίπτουν από το εισόδημα είναι:

- οι δαπάνες ενοικίου για κύρια κατοικία
- τα ασφάλιστρα
- οι δαπάνες εκπαίδευσης
- οι ασφαλιστικές εισφορές
- τα έξοδα ιατρικής και νοσηλευτικής περίθαλψης, καθώς και οι δαπάνες για φάρμακα
- οι δωρεές από ιδρύματα, δημόσιους φορείς, δημόσια εκπαιδευτικά ιδρύματα κλπ.
- οι δαπάνες για τρόφιμα, καύσιμα, υπηρεσίες κοινής ωφέλειας κλπ.

2.2. ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

Το ζήτημα της φορολόγησης των νομικών προσώπων αποτέλεσε πεδίο προβληματισμού, καθώς κάποιοι υποστήριξαν ότι τα νομικά πρόσωπα διαθέτουν νομική υπόσταση, ανεξάρτητη από εκείνη των φυσικών προσώπων, επομένως θα πρέπει να φορολογούνται αυτοτελώς για τα εισοδήματά τους, ενώ άλλοι υποστήριξαν ότι τα νομικά πρόσωπα χρησιμοποιούνται για την εξασφάλιση κερδών από τα φυσικά πρόσωπα από την οικονομική τους δραστηριότητα, επομένως θα έπρεπε να γίνεται ενιαία φορολόγηση για λογαριασμό των φυσικών προσώπων, προκειμένου να μην γίνεται διπλή φορολόγηση των κερδών. Βάσει των δύο αυτών αντικρουόμενων απόψεων έχουν διαμορφωθεί τρία επιμέρους συστήματα για τη φορολογία των κερδών των νομικών προσώπων (Γεωργακόπουλος, 1997 & Gayer, Rosen, 2009).

Το κλασικό σύστημα προβλέπει ότι τα κέρδη των νομικών προσώπων θα φορολογούνται με το φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων και έπειτα τα διανεμόμενα κέρδη προστίθενται σε πρόσθετα εισοδήματα των μετόχων και υπόκεινται εκ νέου σε φορολόγηση των φυσικών προσώπων.

Το πλήρως ενοποιημένο σύστημα προβλέπει ότι το σύνολο των κερδών των νομικών προσώπων θα πρέπει να υποβάλλονται σε φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων. Τυχόν κέρδη τα οποία δεν διανέμονται θα επιμερίζονται στους μετόχους ως φυσικά πρόσωπα και θα φορολογούνται όπως και τα άλλα πραγματοποιηθέντα εισοδήματα.

Το μερικώς ενοποιημένο σύστημα προβλέπει πως κάθε εισόδημα νομικών προσώπων θα φορολογείται σύμφωνα με το φόρο των φυσικών προσώπων, ενώ τα κέρδη που δεν έχουν διανεμηθεί θα φορολογούνται υψηλότερα από τα διανεμόμενα κέρδη.

Αναφορικά με το ακαθάριστο εισόδημα των νομικών προσώπων, αυτό περιλαμβάνει τις οριστικές πωλήσεις προϊόντων και τις αμοιβές που προκύπτουν από την παροχή υπηρεσιών αλλά και τυχόν αμοιβές από ακίνητα, συμμετοχές σε άλλες επιχειρήσεις, εισοδήματα άλλων πηγών κλπ. για να υπολογιστεί το καθαρό εισόδημα από το ακαθάριστο, αφαιρείται κάθε

δαπάνη που διενεργείται για την απόκτηση του εισοδήματος, ενώ υπάρχουν και κάποιες εκπτώσεις ειδικού χαρακτήρα, όπως αυτές που αφορούν τα ακαθάριστα έσοδα εγχώριων ανωνύμων εταιρειών για ποσά τα οποία καταβάλλονται για να εξαγοράσουν ιδρυτικούς τους τίτλους, για τόκους που καταβάλλονται στους προνομιούχους μετόχους κλπ.

2.3. ΦΟΡΟΙ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

Οι φόροι περιουσίας είναι αυτή που έχουν ως βάση τους την περιουσία των φορολογούμενων και διακρίνονται σε φόρους για την κατοχή περιουσίας και φόρους για τη μεταβίβαση περιουσίας. Πολλοί είναι αυτοί που τάσσονται υπέρ της επιβολής των φόρων βάσει της περιουσίας για τους εξής βασικούς λόγους (Γεωργακόπουλος, 1997):

- Η φορολόγηση της περιουσίας είναι καθοριστική στην εξασφάλιση της κοινωνικής δικαιοσύνης, καθώς οι κάτοχοι της περιουσίας εξασφαλίζουν πρόσθετα εισοδήματα.
- Η φορολόγηση με βάση την περιουσία συμβάλει στην καλύτερη κατανομή των πόρων και των επενδύσεων, καθώς και στην ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας μέσω της απασχόλησης, της διενέργειας επενδύσεων κλπ.
- Η φορολόγηση της περιουσίας αποτελεί μια πρόσθετη πηγή για τη συγκέντρωση εσόδων από το δημόσιο τομέα, τα οποία είναι απαραίτητα για να μπορεί να πραγματοποιεί τις αναγκαίες για τους πολίτες δαπάνες. Οι φόροι αυτοί συνήθως έχουν καθοριστικό ρόλο στη συγκέντρωση πόρων και στην αξιοποίηση τους από φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Βέβαια, υπάρχουν και εκείνοι που διαφωνούν με τη φορολόγηση της περιουσίας, επικαλούμενοι ότι προκαλούνται με τον τρόπο αυτό φοροτεχνικές δυσχέρειες και έξαρση της φοροδιαφυγής, ότι προκαλείται επιβράδυνση και όχι ενδυνάμωση της οικονομικής δραστηριότητας αλλά και επιφέρει περιορισμό της κοινωνικής δικαιοσύνης π.χ. καθώς δεν μπορεί υποκειμενικά να αποτιμηθεί η αξία της περιουσίας ή καθώς η περιουσία αλλάζει διαχρονικά για τους φορολογούμενους.

Στους φόρους περιουσίας εντάσσονται επιμέρους κατηγορίες φόρων όπως:

- Ο φόρος καθαρού πλούτου, ο οποίος υπολογίζεται σύμφωνα με την καθαρή του περιουσία από την οποία αφαιρούνται στοιχεία τα οποία δεν φορολογούνται. Συγκεκριμένα, στον καθαρό πλούτο περιλαμβάνονται η αξία των ακινήτων, των διαρκών αγαθών, των χρεογράφων, των μετρητών και ενδεχομένως των άυλων περιουσιακών στοιχείων
- Ο φόρος ακίνητης περιουσίας ο οποίος υπολογίζεται με βάση τον όγκο ή της αξία της ακίνητης περιουσίας. Βέβαια, είναι ιδιαίτερα δύσκολο να γίνει σωστή αποτίμηση για τα περιουσιακά στοιχεία.
- Ο φόρος στις κληρονομίες και τις δωρεές, καθώς αυτές εξασφαλίζουν μεγαλύτερη αγοραστική δύναμη για το φορολογούμενο . Υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες αυτός ο οποίος φορολογείται είναι ο κληρονομούμενος ή ο δωρητής, ενώ σε άλλες φορολογείται ο κληρονόμος ή ο δωρεοδόχος.
- Ο φόρος μεταβίβασης ακινήτων, ο οποίος επιβάλλεται επί της αξίας που χαρακτηρίζει την περιουσία που μεταβιβάζεται ή επί των πραγματικών δικαιωμάτων σε ακίνητα στοιχεία, μόνο όμως εφόσον η μεταβίβαση που πραγματοποιείται προβλέπει την καταβολή τιμήματος και δεν αποτελεί δωρεά. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων ο φόρος βαραίνει τον πωλητή, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις επιβαρύνεται με το φόρο ο αγοραστής, αν και στην πραγματικότητα πολλές φορές το τίμημα του φόρου ενσωματώνεται στην τιμή που ζητά ο πωλητής και έτσι έμμεσα βαραίνει εξ ολοκλήρου τον αγοραστή.

2.4. ΦΟΡΟΙ ΔΑΠΑΝΗΣ

Οι φόροι που επιβάλλονται στη δαπάνη των φορολογούμενων διακρίνονται σε άμεσους και σε έμμεσους φόρους. Στην περίπτωση των άμεσων φόρων, αυτοί περιορίζονται συνήθως

στην καταναλωτική δαπάνη και σε μεγάλο βαθμό μοιάζουν με τη φορολογία εισοδήματος των φυσικών προσώπων με τη διαφορά ότι φορολογείται η καταναλωτική δαπάνη που αποτελεί ένα μέρος του συνολικού τους εισοδήματος. Ο υπολογισμός του φόρου γίνεται βάσει σχετικής δήλωσης που υποβάλει ο φορολογούμενος και σε αυτήν δηλώνεται η συνολική ετήσια δαπάνη του. Ο εν λόγω φόρος ονομάζεται προσωπικός φόρος δαπάνης και αφορά μόνο τα φυσικά και όχι τα νομικά πρόσωπα, ενώ υπάρχουν δυσκολίες στον υπολογισμό του καθώς προβληματισμοί προκύπτουν, για παράδειγμα, αναφορικά με τις δαπάνες που γίνονται για διαρκή αγαθά, με δαπάνες που αφορούν αγαθά που μπορεί να χρησιμοποιούνται και από τον φορολογούμενο και από την επιχείρηση (αγαθά διπλής χρήσης) κλπ. Επίσης, δεν είναι πάντα εύκολο να υπολογιστεί κάθε είδος καταναλωτικής δαπάνης για αυτό και γενικότερα ο φόρος αυτός δεν εφαρμόζεται στην πράξη (Gayer, Rosen, 2009).

Στην περίπτωση των έμμεσων φόρων, η φορολόγηση γίνεται στα προϊόντα που καταναλώνονται. Πιο συγκεκριμένα με το φόρο επιβαρύνεται ο παραγωγός του προϊόντος, ο οποίος καλείται να τον αποδώσει στο δημόσιο ταμείο, ενώ ανεπίσημα έχει τη δυνατότητα να τον μετακυλήσει στον καταναλωτή που θα αγοράσει το προϊόν, αυξάνοντας την τιμή του. Ο εν λόγω φόρος ονομάζεται έμμεσος φόρος δαπάνης. Οι έμμεσοι φόροι δαπάνης διακρίνονται εν συνεχεία σε εξωτερικούς, δηλαδή τους δασμούς που επιβάλλονται σε αγαθά τα οποία αποτελούν αντικείμενο του διεθνούς εμπορίου και σε εσωτερικούς, δηλαδή αυτούς που αφορούν προϊόντα τα οποία παράγονται ή και καταναλώνονται στη χώρα (φόροι εγχώριας κατανάλωσης και φόροι εγχώριας παραγωγής).

Στους φόρους δαπάνης εντάσσονται και κάποιες ειδικές κατηγορίες φόρων όπως είναι οι ρυθμιστικοί φόροι της κατανάλωσης (αποσκοπούν στο να ρυθμίσουν ή να διορθώσουν την κατανομή των πόρων καθώς προσανατολίζονται προς προϊόντα τα οποία οι ασκούντες την δημόσια πολιτική δεν επιθυμούν να καταναλώνουν οι πολίτες, όπως είναι προϊόντα που προκαλούν εξωτερικές επιδράσεις π.χ. τσιγάρα, αλκοολούχα ποτά κλπ.), οι φόροι πολυτελείας (επιβάλλονται σε αγαθά τα οποία είναι πολυτελή και καταναλώνονται

περισσότερο από τις ανώτερες εισοδηματικές τάξεις), ανταποδοτικοί φόροι (φόροι οι οποίοι επιβάλλονται με βάση το ειδικό όφελος που ο φορολογούμενος αποκομίζει από αυτά, όπως ο ειδικός φόρος για την κατανάλωση των υγρών καυσίμων), οι ταμειευτικοί φόροι (φόροι οι οποίοι επιβάλλονται με μόνο σκοπό την συγκέντρωση εσόδων για το κράτος και επιβάλλονται σε είδη ευρείας κατανάλωσης με μικρή ελαστικότητα ζήτησης, έτσι ώστε να μην μπορεί εύκολα ο καταναλωτής να τους αποφύγει).

2.5. ΦΟΡΟΣ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ

Ο φόρος προστιθέμενης αξίας (Φ.Π.Α) είναι ένας φόρος ο οποίος αφορά τη δαπάνη και αποδίδεται στο δημόσιο σύμφωνα με την αξία που προστίθεται σε ένα προϊόν και όχι με βάση την τιμή πώλησης του. Γενικότερα θα μπορούσε να καλύψει όλες τις μορφές δαπανών, αλλά επικεντρώνεται το ενδιαφέρον κατά βάση στις καταναλωτικές δαπάνες.

Οι βασικότερες μορφές τις οποίες λαμβάνει ο φόρος προστιθέμενης αξίας είναι οι ακόλουθες (Γεωργακόπουλος, 1997):

- Φόρος προστιθέμενης αξίας καταναλωτικής μορφής, ο οποίος αφορά τα καταναλωτικά αγαθά και όχι τις άλλες δαπάνες και στην ουσία είναι αντίστοιχος με έναν φόρο κατανάλωσης γενικής μορφής.
- Φόρος προστιθέμενης αξίας εισοδηματικής μορφής, ο οποίος αφορά τις δαπάνες οι οποίες οδηγούν στη δημιουργία του εθνικού εισοδήματος. Έτσι, καλύπτει όχι μόνο τις καταναλωτικές δαπάνες, αλλά και τις επενδυτικές δαπάνες, τις κρατικές δαπάνες για προϊόντα και υπηρεσίες κλπ. Στην ουσία είναι αντίστοιχος με έναν φόρο εισοδήματος με σταθερούς συντελεστές.
- Φόρος προστιθέμενης αξίας ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος, ο οποίος καλύπτει όλες τις κατηγορίες δαπανών οι οποίες λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του

ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Στην ουσία είναι αντίστοιχος με έναν φόρο επί της αξίας όλων των προϊόντων σε επίπεδο λιανικής πώλησης.

- Φόρος προστιθέμενης αξίας εισοδήματος από εργασία, ο οποίος καλύπτει μόνο την προστιθέμενη αξία η οποία δημιουργείται από τον παραγωγικό συντελεστή εργασία και αγνοεί εκείνη την προστιθέμενη αξία που προκύπτει από τους άλλους παραγωγικούς συντελεστές.

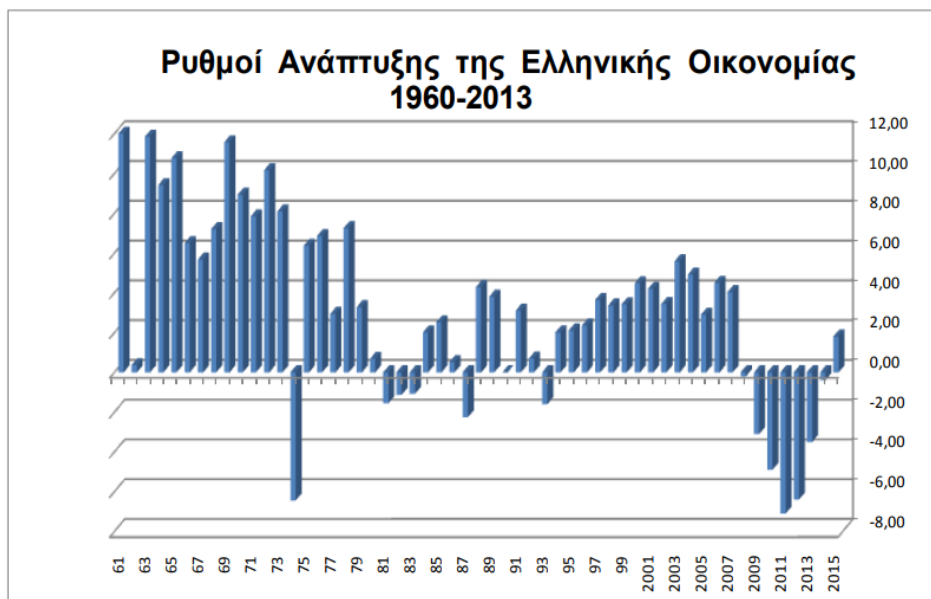
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΛΥΣΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ

3.1. ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

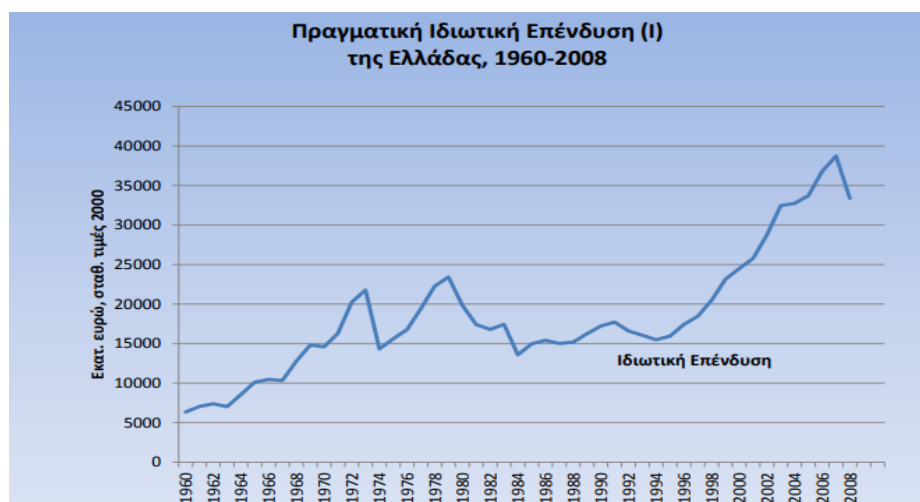
Η Ελληνική οικονομία έχει πολλές φορές έρθει στο προσκήνιο των οικονομικών αναλύσεων για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει την τελευταία δεκαετία και τα οποία διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στο ξέσπασμα της κρίσης και στην κατάσταση που επήλθε και επικρατεί ακόμα και σήμερα. Μάλιστα, γίνεται λόγος για διαρθρωτικά προβλήματα, άρα προβλήματα τα οποία έχουν σταθερές βάσεις και δεν είναι εύκολο να αντιμετωπιστούν.

Εξετάζοντας την πορεία του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) κατά τις περασμένες δεκαετίες, μπορεί να εντοπιστεί ένας υψηλός ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας κατά τις δεκαετίες του 1960 και του 1970. Κατά τη δεκαετία του 1980 υπήρχε μια ευμετάβλητη πορεία του ρυθμού ανάπτυξης με αυξομειώσεις. Για τις επόμενες δύο δεκαετίες (1990 και 2000) ο ρυθμός ανάπτυξης έλαβε και πάλι θετικό πρόσημο (κατά βάση από 2% έως 4%) ενώ από το 2007 και μετά ο ρυθμός ανάπτυξης κινήθηκε σε πρωτοφανές αρνητικό επίπεδο που άγγιξε περίπου το 8% το 2011.

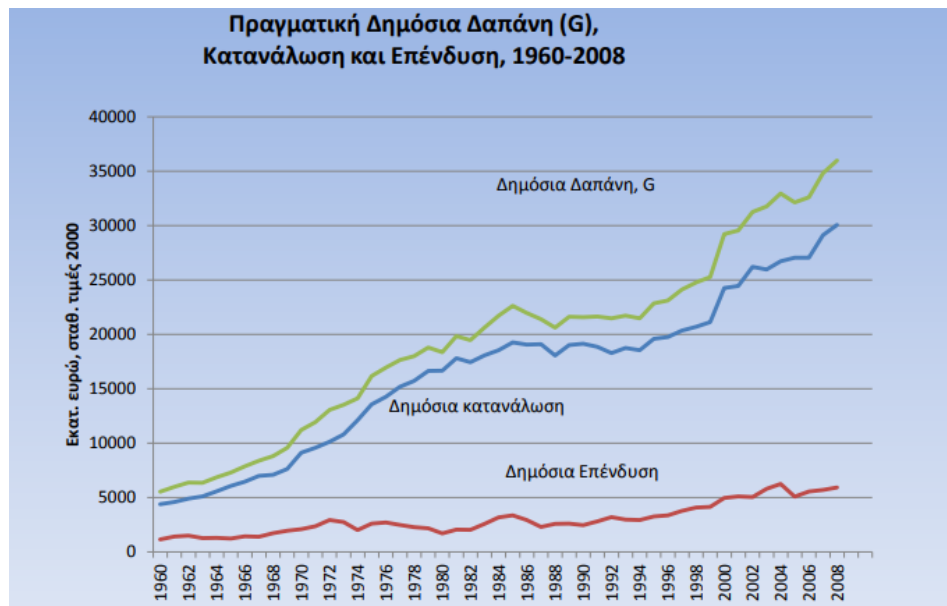
Διάγραμμα 1: Ρυθμοί Ανάπτυξης της Ελληνικής Οικονομίας, Πηγή: https://opencourses.aueb.gr/modules/document/file.php/SES100/Διαφάνειες%20διαλέξεων/Presentation%20Dimeli%20Oct%202014_class.pdf

Από το 1960 και μετά η Ελλάδα γνώρισε μια ιδιαίτερα θετική πορεία για τις ιδιωτικές επενδύσεις. Προφανώς, επεφύλασσε ευκαιρίες οι οποίες δεν είχαν αξιοποιηθεί. Η κατακόρυφη πορεία των επενδύσεων εντοπίζεται κυρίως κατά την περίοδο των ετών 1995-2007, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα που ακολουθεί:

Διάγραμμα 2: Πραγματική Ιδιωτική Επένδυση της Ελλάδας 1960-2008, Πηγή: https://opencourses.aueb.gr/modules/document/file.php/SES100/Διαφάνειες%20διαλέξεων/Presentation%20Dimeli%20Oct%202014_class.pdf

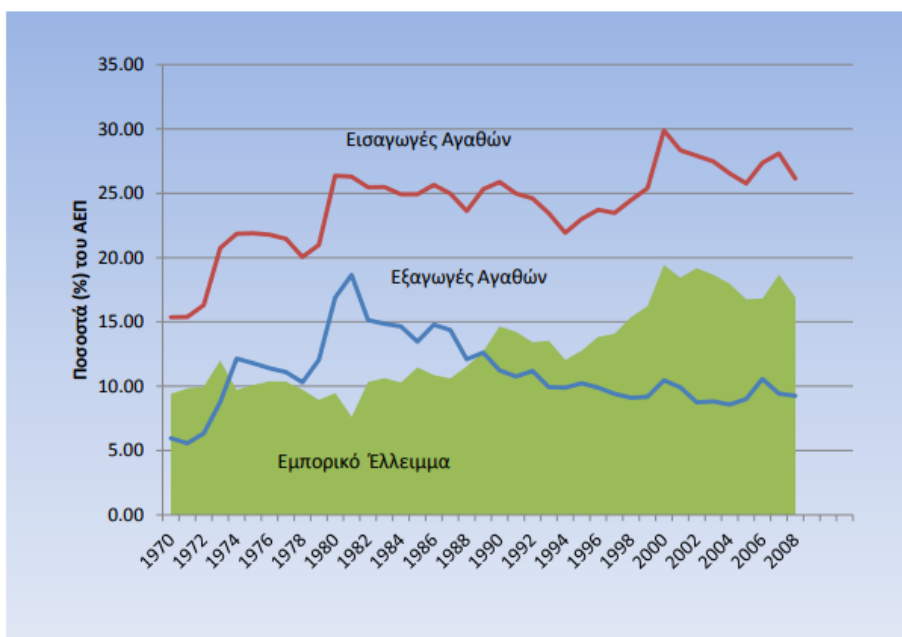
Η δημόσια επένδυση κατά το ίδιο διάστημα (1960-2008) ακολούθησε μια συγκρατημένη αύξηση, ενώ ικανοποιητικές ανοδικές τάσεις με παράλληλη πορεία παρουσίασαν η δημόσια δαπάνη και η δημόσια κατανάλωση.

Διάγραμμα 3: Πραγματική Δημόσια Δαπάνη, Κατανάλωση και Επένδυση 1960-2008, Πηγή: https://opencourses.aueb.gr/modules/document/file.php/SES100/Διαφάνειες%20διαλέξεων/Presentation%20Dimeli%20Oct%202014_class.pdf

Ένα σημαντικό πρόβλημα το οποίο διατηρείται ακόμα και σήμερα και χαρακτηρίζει την ελληνική οικονομία είναι το έλλειμμα που παρατηρείται στο εμπορικό ισοζύγιο. Οι εισαγωγές αγαθών κυμαίνονται σε σημαντικά υψηλότερα επίπεδα, συγκριτικά με τις εξαγωγές αγαθών, ενώ το χάσμα μεταξύ τους διευρύνθηκε αρκετά κατά τα έτη 2000-2008.

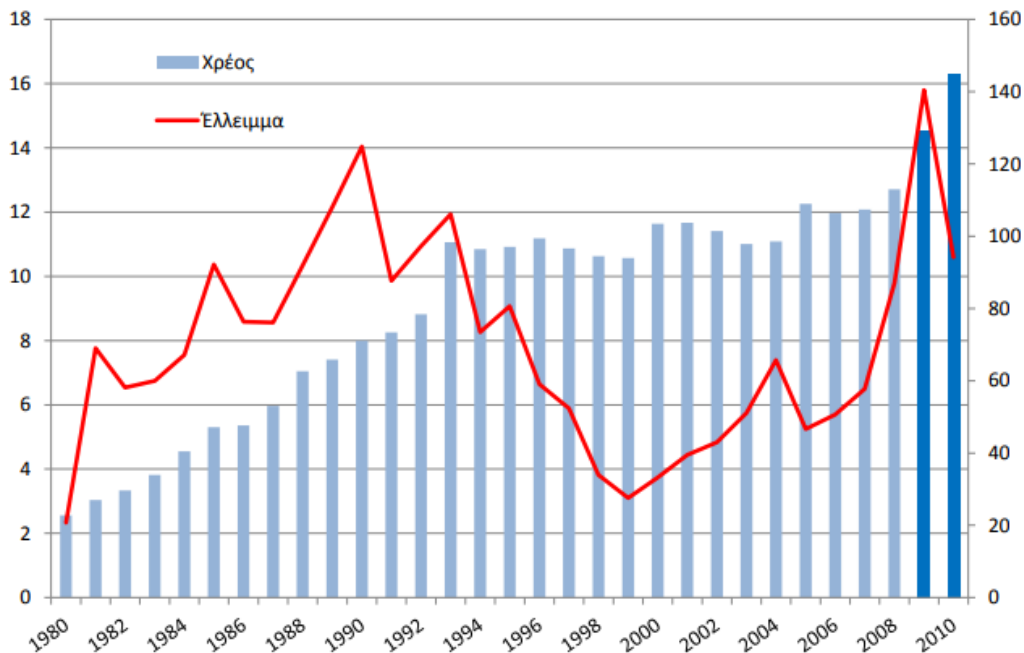
Εισαγωγές και Εξαγωγές Αγαθών και Εμπορικό Έλλειμμα (1970-2008)

Διάγραμμα 4: Εισαγωγές και Εξαγωγές Αγαθών και Εμπορικό Έλλειμμα, 1970-2008, Πηγή: https://opencourses.aueb.gr/modules/document/file.php/SES100/Διαφάνειες%20διαλέξεων/Presentation%20Dimeli%20Oct%202014_class.pdf

Από τη δεκαετία του 1980 σταθερά ανοδική πορεία ακολούθησε και το χρέος της Ελλάδας. Αν και κατά τη δεκαετία του 1990 έγινε μια προσπάθεια συγκράτησής του, αυτή δεν διατηρήθηκε και έτσι, από το 2008 και έπειτα το χρέος ξεπέρασε κάθε προηγούμενο επίπεδο. Το έλλειμμα της χώρας, αν και κατά καιρούς παρουσίασε αυξομειώσεις, κινήθηκε σε υψηλότερα επίπεδα από το 1980 έως το 1990. Έκτοτε η πορεία του ήταν πτωτική έως το 1999, ενώ από το 2000 εκτοξεύτηκε σε πολύ υψηλό επίπεδο τα επόμενα χρόνια. Οι παράγοντες που συνέβαλαν στη διόγκωση του χρέους συνδέονται με προβλήματα, όπως το πρωτογενές έλλειμμα, οι δαπάνες για την αποπληρωμή των δανείων και των τόκων τους, ο χαμηλός ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ, ο πληθωρισμός κλπ.

Εξέλιξη Ελλείμματος και Χρέους της Ελλάδας, %ΑΕΠ

Διάγραμμα 5: Εισαγωγές Εξέλιξη Ελλείμματος και Χρέους της Ελλάδας, 1980-2010, Πηγή: https://opencourses.aueb.gr/modules/document/file.php/SES100/Διαφάνειες%20διαλέξεων/Presentation%20Dimeli%20Oct%202014_class.pdf

Τα οικονομικά μεγέθη παρουσιάζουν τη δυσσώϊνη εικόνα που θα ακολουθούσε στην Ελλάδα, ενώ καθίσταται σαφές ότι έπρεπε να ληφθούν μέτρα τα οποία να συνδέονται με σημαντικές διαρθρωτικές δημοσιονομικού χαρακτήρα μεταρρυθμίσεις μόνιμου χαρακτήρα. Το ενδιαφέρον, λοιπόν, των φορέων που διαμορφώνουν τις εν λόγω πολιτικές θα έπρεπε να στραφεί σε αναδιαρθρώσεις όπως είναι οι εξής (Dean, 2009):

- Προκειμένου η οικονομία να γίνει βιώσιμη, θα έπρεπε να βελτιωθεί σημαντικά το φορολογικό σύστημα. Σημαντική προσπάθεια θα έπρεπε να γίνει αναφορικά με την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, η οποία χαρακτηρίζει ένα μεγάλο ποσοστό των ελευθέρων επαγγελματιών. Τα λαμβανόμενα μέτρα θα πρέπει να συμβάλλουν στην επιβολή της απαραίτητης συμμόρφωσης.
- Οι δημόσιες δαπάνες θα πρέπει να ενταχθούν σε ένα αυστηρό πλαίσιο ελέγχου, προκειμένου εν συνεχεία να μειωθούν. Η διόγκωση του μεγέθους του δημόσιου τομέα έχει

επιφέρει πολλές αρνητικές επιδράσεις και απαιτείται να επανεξεταστεί το επίπεδο των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων, να τεθεί σε νέες βάσεις η οργάνωση και η λειτουργία των ζημιόγων κρατικών φορέων και επιχειρήσεων κλπ.

- Προκειμένου να εξασφαλιστεί η σε βάθος χρόνου δημοσιονομική βιωσιμότητα, απαιτείται η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να επανεξεταστούν οι τρόποι προσδιορισμού του ύψους των συντάξεων, η επιβολή νέων μέτρων που θα περιορίζουν τα κίνητρα για πρόωρη συνταξιοδότηση κλπ.
- Είναι πολύ σημαντικό να γίνουν προσπάθειες για την ενίσχυση της αποδοτικότητας και της ποιότητας των υπηρεσιών που προσφέρονται από το δημόσιο, με προτεραιότητα στους τομείς της παιδείας αλλά και της υγείας, καθώς αυτοί καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό την ποιότητα ζωής του πληθυσμού μιας χώρας και θέτουν τις βάσεις για τη μελλοντική πορεία της ίδιας της χώρας.

Το Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων της ΓΣΕΒΕΕ το 2011 σε σχετική έρευνα που δημοσίευσε, προσπάθησε να εντοπίσει τα πιο σημαντικά εμπόδια τα οποία ευθύνονται για την πορεία της ελληνικής οικονομίας και θα έπρεπε αμέσως να εξεταστούν. Τα εμπόδια, λοιπόν, εντοπίστηκαν στους εξής παράγοντες (ΓΣΕΒΕΕ, 2011):

- Το επίπεδο των τιμών για τα καταναλωτικά αγαθά που η χώρα εισάγει κυμαίνονται σε πολύ υψηλότερα επίπεδα, συγκριτικά με τις τιμές σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Βασικός παράγοντας για τις υψηλές τιμές είναι η ατελής διάρθρωση των αγορών που τα διακινούν, καθώς η μεγάλη πλειοψηφία τους διακινείται μέσω ολιγοπωλιακών κλάδων με σύνθετα κανάλια διανομής που διογκώνουν τα κόστη.
- Το κόστος του μηχανολογικού εξοπλισμού, όπως και αυτό των πρώτων υλών και των προϊόντων που εισάγονται για επαγγελματική χρήση είναι πολύ υψηλό, κάτι το οποίο δεν είναι πάντα εύκολο να αποφευχθεί, καθώς η Ελλάδα έχει ιδιαίτερα περιορισμένη παραγωγική δυνατότητα, άρα θα πρέπει να προβαίνει στην εισαγωγή όσων χρειάζεται. Το κόστος αυτό, βέβαια, επιφέρει περαιτέρω προβλήματα, καθώς αποτρέπεται η ανάληψη νέων επενδύσεων λόγω έλλειψης κεφαλαίων από νέες

παραγωγικές επιχειρήσεις, ενώ οι ήδη δραστηριοποιούμενες σε παραγωγικούς κλάδους δεν έχουν τη δυνατότητα να εκσυγχρονίσουν τον υπάρχοντα εξοπλισμό τους.

3.2. Η ΛΥΣΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑ ΣΥΝΑΦΗ ΜΕΤΡΑ

Το 2009 η Ελλάδα ήρθε αντιμέτωπη με τα προβλήματά της. Ο οίκος αξιολόγησης Standards & Poor's υποβάθμισε τη χώρα ως προς την πιστοληπτική της ικανότητα (από την κατηγορία A στην κατηγορία A-) γεγονός το οποίο αύξησε το κόστος δανεισμού λόγω του αυξημένου κινδύνου αποπληρωμής (Καθημερινή, 2009)

Γενικότερα το κλίμα που επικρατούσε για την Ελλάδα ήταν αρνητικό σε παγκόσμια διάσταση και άλλοι διεθνείς οίκοι προχώρησαν σε υποβάθμιση της χώρας ενώ δεν έγιναν οι απαραίτητες ενέργειες δημοσιονομικής εξυγίανσης, οι οποίες θα μπορούσαν να καθυστερήσουν τις ξένες αγορές. Παρόλο που ο προϋπολογισμός που κατατέθηκε για το 2010 περιείχε μέτρα για τον περιορισμό των κρατικών δαπανών, την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και την αύξηση των κρατικών εσόδων, ο οίκος Fitch, πραγματοποιώντας για δεύτερη φορά υποβάθμιση της ελληνικής οικονομίας, την κατέταξε στο επίπεδο BBB+ για να ακολουθήσουν νέες υποβαθμίσεις και από τον οίκο Standards & Poor's και από τον οίκο Moodys (Θέμα, 2009).

Όταν πλέον τα προβλήματα διογκώθηκαν και οι επιδράσεις τους ήταν παγκοσμίως εμφανείς, η Ελλάδα υπέβαλε αίτημα βοήθειας από την Ευρωπαϊκή Ένωση των 15 χωρών (ύψους 80 δισεκατομμυρίων €) και από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ύψους 30 δισεκατομμυρίων €).

Το αίτημα εγκρίθηκε και έτσι έγινε η σύναψη του Μνημονίου το οποίο περιελάμβανε:

- τη Σύμβαση δανειακής διευκόλυνσης με τις χώρες του ευρώ
- τον Διακανονισμό Χρηματοδότησης Αμέσου Ετοιμότητας με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Στο πλαίσιο της συμφωνίας δημιουργήθηκε και η Τρόικα, μια ομάδα η οποία περιλαμβάνει εκπροσώπους από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Το έργο της έγκειται στο να διενεργεί έλεγχο και να αξιολογεί ανά τρίμηνο την πρόοδο του προγράμματος και την τήρηση των όρων που προβλέπονται στο Μνημόνιο, προκειμένου να δώσει την έγκριση για να εκταμιευθεί η επόμενη δόση του δανείου στην Ελλάδα.

Τα μέτρα που ακολούθησαν δεν μπορούσαν παρά να χαρακτηριστούν ως μέτρα λιτότητας. Καθώς οι πιέσεις όπου δέχονταν οι ελληνικές κυβερνήσεις από τους ξένους ηγέτες ήταν πολύ μεγάλες, τα μέτρα στράφηκαν σε πάγωμα μισθών στο δημόσιο τομέα, σε περικοπές των επιδομάτων, σε περικοπές των δαπανών που αφορούσαν υπερωρίες και οδοιπορικά κλπ. (Ελευθεροτυπία, 2010). Στη συνέχεια τα μέτρα έγιναν ακόμα πιο αυστηρά και στόχευαν στην προσπάθεια αποφυγής της στάσης πληρωμών. Για το σκοπό αυτό, τα νέα μέτρα εστίαζαν στα εξής (Κωσταρέλου, 2010):

- Μείωση κατά 30% στα δώρα των Χριστουγέννων, του Πάσχα και στο επίδομα αδειάς
- Μείωση κατά 12% σε όλα τα επιδόματα για τους εργαζομένους του Δημοσίου τομέα
- Μείωση κατά 7% στις αποδοχές υπαλλήλων που απασχολούνταν στις ΔΕΚΟ, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης και στα Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου.
- Αύξηση του ΦΠΑ από 4,5% στο 5%, από το 9% στο 10% και από το 19% στο 21%
- Αύξηση κατά 15% στον φόρο της βενζίνης
- Επιβολή επιπλέον ποσοστού από 10% έως 30% στους φόρους εισαγωγής επί της αξίας των περισσότερων εισαγόμενων αυτοκινήτων.
- Επαναφορά των τεκμηρίων διαβίωσης για όλα τα αυτοκίνητα (μικρού, μεσαίου και μεγάλου κυβισμού), τα οποία είχαν καταργηθεί το 2003.
- Επέκταση των τεκμηρίων διαβίωσης σε όλα ανεξαιρέτως τα ακίνητα.

Με το Μνημόνιο να δίνει πιο αυστηρές οδηγίες, ελήφθησαν περαιτέρω μέτρα τα οποία αφορούσαν και τα εξής (Νέα, 2010):

- Αντικατάσταση του 13ου και 14ου μισθού (δώρο Χριστουγέννων και δώρο Πάσχα) των δημοσίων υπαλλήλων με επίδομα 500 € σε όσους λάμβαναν αποδοχές έως 3.000 Ευρώ και πλήρης κατάργησή τους για όσους λάμβαναν μεγαλύτερες αποδοχές από 3.000€.
- Αντικατάσταση 13ης και 14ης σύνταξης με επίδομα 800 Ευρώ για συντάξεις ως 2500 Ευρώ.
- Περαιτέρω περικοπή της τάξεως του 8% στα επιδόματα των δημοσίων υπαλλήλων και περικοπή της τάξεως του 3% στους υπαλλήλους των ΔΕΚΟ όπου δεν υπάρχουν επιδόματα.
- Περαιτέρω αύξηση του υψηλού συντελεστή ΦΠΑ σε 23%, 11% και 6,5% αντίστοιχα για τις αντίστοιχες τρεις κατηγορίες.
- Αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης για τα καύσιμα, τα τσιγάρα και τα ποτά κατά 10%
- Αύξηση στις αντικειμενικές τιμές ακινήτων
- Πρόσθεση ενός πρόσθετου ποσοστού της τάξεως του 10% στους φόρους εισαγωγής επί της αξίας των περισσότερων εισαγόμενων αυτοκινήτων.
- Αλλαγές σε εργασιακά θέματα ώστε να προβλέπεται αύξηση του κατώτατου ορίου απολύσεων ώστε να διευκολύνονται οι ομαδικές απολύσεις, αλλά και μείωση του κατώτατου μισθού, όπως και αύξηση του ορίου ηλικίας για συνταξιοδότηση.

Στις 12 Μαρτίου 2011 συνάφθηκε συμφωνία για μείωση του ποσοστού του επιτοκίου δανεισμού κατά 1% καθώς και για επιμήκυνση του χρόνου απόσβεσης του δανείου στα 7.5 χρόνια (Κρουστάλλη, 2011). Στις 29 Ιουνίου του ίδιου έτους ψηφίστηκε από τη Βουλή το "Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015", το οποίο επέφερε μια νέα σειρά αυστηρών μέτρων για τον περιορισμό των δαπανών και την αύξηση των εσόδων.

Τα νέα μέτρα μπορούν να διαχωριστούν σε φορολογικά και σε εργασιακά ανάλογα με την πρόβλεψη που αφορά το περιεχόμενό τους και είναι ενδεικτικά τα εξής

Φορολογικά Μέτρα (Real, 2011):

- Αλλαγή της κλίμακας φορολόγησης με επιβάρυνση για όσους δηλώνουν εισόδημα το οποίο ξεπερνά τις 8.000€.
- Έκτακτη εισφορά για όλους όσους λαμβάνουν εισόδημα το οποίο ξεπερνά τις 12.000 €
- Μετάβαση κάποιων προϊόντων και υπηρεσιών, όπως οι υπηρεσίες εστίασης, σε ανώτερη κλίμακα ΦΠΑ.
- Κατάργηση της έκπτωσης φόρου με την προσκόμιση αποδείξεων δαπανών
- Μείωση της έκπτωσης φόρου στο 10% από το 20% για τους τόκους των δανείων για ατομικό εισόδημα το οποίο ξεπερνά τις 40.000 € ετησίως.
- Επιβολή κλιμακωτής αντικειμενικής δαπάνης κατοικίας
- Επιβολή ετήσιου τέλους για τους ελεύθερους επαγγελματίες και τους επιτηδευματίες
- Αυξήσεις στα τέλη κυκλοφορίας οι οποίες κυμαίνονται σε ποσό από 2 έως 120 €
- Επιβολή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης για την καταπολέμηση της ανεργίας
- Επιβολή Ειδικής Εισφοράς Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης η οποία θα παρακρατείται σε μηνιαία βάση
- Αύξηση του ποσοστού παρακράτησης ΛΑΦΚΑ για όλες τις συντάξεις που ξεπερνούν τα 1450 €, από 4% έως 10%, σε 6% έως 14%.

Εργασιακά Μέτρα (Παπαδής, 2011):

- Θεσπίζεται μέτρο εργασιακής εφεδρείας για οργανισμούς οι οποίοι καταργούνται

- Όσοι προσλαμβάνονται χωρίς επαγγελματική εμπειρία θα αμείβονται με μισθό χαμηλότερο κατά 20% από το όριο της Εθνικής Συλλογικής Σύμβασης
- Η διάρκεια των συμβάσεων ορισμένου χρόνου αυξάνεται από τα 2 χρόνια στα 3 χρόνια

Τον Αύγουστο του 2011 ανακοινώθηκε πως η οικονομία της Ελλάδας βρισκόταν εκτός των στόχων που είχαν τεθεί, καθώς υπήρχε μεγάλη απόκλιση στα έσοδα αλλά και αύξηση των δαπανών και όχι περιορισμός τους. Στο πλαίσιο αυτό τέθηκε η πρόταση από τον Γερμανό Υπουργό Οικονομικών για έξοδο της Ελλάδας από την Ευρωζώνη εθελοντικά, η οποία απορρίφθηκε, ενώ η Τρόικα απειλούσε με μη καταβολή της επόμενης δόσης του δανείου, με αποτέλεσμα να προσδιοριστεί μια νέα σειρά μέτρων όπως είναι τα ακόλουθα (News247, 2011):

- Επέκτασης της εφαρμογής του μέτρου της εργασιακής εφεδρείας και σε οργανισμούς οι οποίοι δεν βρίσκονται υπό κατάργηση.
- Επιβολή νέου έκτακτου φόρου στην ηλεκτροδοτούμενη δομημένη επιφάνεια ακινήτων ο οποίος θα καταβάλλεται μέσω του λογαριασμού της ΔΕΗ (ΕΕΤΗΔΕ)
- Περαιτέρω περικοπές στις συντάξεις και μεγάλες περικοπές στο εφάπαξ των συνταξιοδοτούμενων
- Νέες περικοπές μισθών στους εργαζομένους του δημόσιου τομέα και εφαρμογή ενιαίου μισθολογίου
- Μείωση του αφορολόγητου ορίου από τις 8.000€ στις 5.000€
- Άνοιγμα των κλειστών επαγγελμάτων

Το 2012, και καθώς τα μέτρα που εφαρμόζονταν δεν απέδιδαν τα προβλεπόμενα, η χώρα οδηγήθηκε στην υπογραφή του δεύτερου Μνημονίου, το οποίο μεταξύ άλλων επέφερε μέτρα όπως είναι τα ακόλουθα:

Τα νέα μέτρα που συνοδεύουν το μνημόνιο εγκρίθηκαν από την Κυβέρνηση στις 10 Φεβρουαρίου 2012 και περιλαμβάνουν τα εξής (EPT, 2012):

- Μείωση σε ποσοστό της τάξεως του 22% για τον κατώτατο μισθό για όλα τα κλιμάκια του βασικού μισθού (μείωση από 751€ σε 586€) και μείωση της τάξεως του 32% στο βασικό μισθό για τους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας οι οποίοι έχουν ηλικία μέχρι τα 25 έτη.
- Κατάργηση 150.000 θέσεων εργασίας από το δημόσιο τομέα με χρονικό ορίζοντα έως το 2015, εκ των οποίων οι 15.000 θέσεις επρόκειτο να καταργηθούν εντός του 2012.
- Σύναψη ατομικών ή επιχειρησιακών συμβάσεων εργασίας αντί των κλαδικών συμβάσεων.
- Άρση της μονιμότητας σε ΔΕΚΟ και σε τράπεζες που τελούν υπό κρατικό έλεγχο.
- Περαιτέρω περικοπές των συντάξεων, των επιδομάτων, των δαπανών στον τομέα της υγείας και στην άμυνα, των δαπανών που αφορούν τις λειτουργίες του Κράτους και τις εκλογές.
- Κατάργηση των Οργανισμών Εργατικής Κατοικίας και Εστίας.
- Αύξηση των αντικειμενικών αξιών και ενοποίηση των φόρων που αφορούν τα ακίνητα.
- Πλήρες άνοιγμα 20 κλειστών επαγγελματιών.
- Αύξηση του κόστους των εισιτηρίων στις Αστικές Συγκοινωνίες και στον ΟΣΕ κατά 25%.

- Κλείσιμο 200 εφοριών, κατάργηση επιμέρους φοροαπαλλαγών και του χαμηλού ΦΠΑ στα νησιά.

Η κυβέρνηση βρισκόταν συνεχώς σε διαπραγματεύσεις με την Τρόικα με αποτέλεσμα να οδηγηθεί η Ελλάδα στην κατάρτιση του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής για την περίοδο των ετών 2013-2016. Το νέο πολυνομοσχέδιο κατατέθηκε προς ψήφιση στη Βουλή με τη διαδικασία του κατεπείγοντος και περιελάμβανε νέα μέτρα λιτότητας όπως είναι τα εξής (MEGA, 2012):

- Αύξηση των ορίων ηλικίας για συνταξιοδότηση κατά 2 έτη, με ισχύ από το 2013
- Περαιτέρω μείωση στις συντάξεις σε ποσοστό από 5% έως και 15%, για αυτές που κυμαίνονται από τα 1.000€ και πάνω
- Μειώσεις στο εφάπαξ που αγγίζουν σε ποσοστό ακόμη και το 83%
- Κατάργηση του καθολικού χαρακτήρα της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας
- Οριστική κατάργηση των Δώρων Χριστουγέννων και Πάσχα, αλλά και των επιδομάτων αδείας για τους δημοσίους υπαλλήλους και τους συνταξιούχους
- Μείωση του χρόνου προειδοποίησης για απολύσεις (από τους 4 στους 6 μήνες)
- Περικοπές στα ειδικά μισθολόγια των εργαζομένων
- Ένταξη στο ενιαίο μισθολόγιο και των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ
- Εφαρμογή του θεσμού της διαθεσιμότητας ενός έτους, λαμβάνοντας μειωμένο μισθό σε μόνιμους υπαλλήλους του δημοσίου τομέα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες οι θέσεις τους καταργούνται.

- Κατάργηση των πολυάριθμων οικογενειακών επιδομάτων και αντικατάσταση τους από το ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων.
- Αύξηση του ποσού του φόρου στο υγραέριο κίνησης κατά 0,23€.
- Εισαγωγή της έκτακτης εισφοράς για τα φωτοβολταϊκά.
- Καθορισμούς υποχρεωτικού αντιτίμου ύψους 25 ευρώ για την εισαγωγή σε νοσοκομείο.

Καθώς η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας παρέμενε προβληματική ενώ οι πολιτικές εξελίξεις ήταν γοργές με έντονα γεγονότα όπως η αλλαγή της κυβέρνησης και το δημοψήφισμα υπέρ ή κατά του νέου μνημονίου, αυτό τελικά ψηφίστηκε, για να φέρει νέα μέτρα στο προσκήνιο, τα οποία αφορούσαν τα εξής (Θέμα, 2015):

- Αύξηση του φόρου χωρητικότητας των πλοίων στον κλάδο της ναυτιλίας
- Αλλαγές στις ρυθμίσεις που αφορούσαν τον ΕΝΦΙΑ
- Επιστροφή του καθεστώτος συνταγογράφησης των φαρμάκων.
- Μείωση των τιμών των γενόσημων φαρμάκων προκειμένου να αυξηθεί η ζήτηση τους.
- Κατάργηση των προνομίων στο αγροτικό πετρέλαιο
- Πλήρης αξιολόγηση του συστήματος κοινωνικής προστασίας προκειμένου να εξασφαλιστεί η μείωση των σχετικών δαπανών
- Αναδιάρθρωση της δημόσιας διοίκησης ώστε να ενισχυθεί η αποδοτικότητα της
- Αντιμετώπιση των αστοχιών στην είσπραξη φορολογικών εσόδων με πρόσθετα μέτρα
- Κατάργηση του ανώτατου ορίου του 25% επί των μισθών και των συντάξεων αναφορικά με τις κατασχέσεις

- Αλλαγές στο ύψος των επιτοκίων για της ρύθμιση των 100 δόσεων που αφορούν οφειλές , χωρίς όμως να έχουν δικαίωμα συμμετοχής στην εν λόγω ρύθμιση οι κακοπληρωτές.
- Μεταφορά των καθικόντων και των εργαζομένων που αφορούν τη διεξαγωγή φορολογικών ελέγχων στο ΣΔΟΕ.
- Σταδιακή εξάλειψη κάθε είδους εξαιρέσης που αφορά την πρόωρη συνταξιοδότηση των εργαζομένων.
- Αναπροσαρμογή του καθεστώτος ΦΠΑ που αφορά τα νησιά ενώ προβλέπεται η άμεση κατάργηση όλων των σχετικών εκπτώσεων
- Διαμόρφωση ενός πλήρους σχεδίου αναφορικά με την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών, την ενίσχυση της ρευστότητας τους και την αντιμετώπιση του σοβαρού προβλήματος που έχει δημιουργηθεί με τα «κόκκινα δάνεια».
- Άνοιγμα κλειστών επαγγελμάτων, όπως είναι οι μηχανικοί, οι συμβολαιογράφοι κ.λπ.
- Περιορισμός των φόρων υπέρ τρίτων.
- Διενέργεια προσπαθειών για μείωση της γραφειοκρατίας και διευκόλυνση της διαδικασίας που αφορά την αδειοδότηση για ανάληψη επενδύσεων χαμηλού ρίσκου
- Μεταρρύθμιση στην αγορά ενέργειας και ειδικά του φυσικού αερίου που θα οδηγήσει σε πλήρη απελευθέρωση το 2018
- Έγκριση του προγράμματος των αποκρατικοποιήσεων υπό την ευθύνη του Ταμείου Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ)
- Καθορισμός μέτρων για τη μείωση των καθυστερήσεων που αφορούν την έκδοση δικαστικών αποφάσεων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΟΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ

4.1. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 3845/2010

Εν μέσω της οικονομικής κρίσης και στο πλαίσιο της αδυναμίας των ελληνικών αρχών να επιτύχουν τη λύση των σοβαρών προβλημάτων που αντιμετώπιζε η οικονομία, η χώρα οδηγήθηκε στο Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής και Μνημόνιο Συνεννόησης, το οποίο διαμορφώθηκε σε συνεργασία του ελληνικού Υπουργείου Οικονομικών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου

Ο Νόμος 3845/2010 (Φ.Ε.Κ. Α' 65) περιελάμβανε τα μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας. Εστιάζοντας στα μέτρα φορολογικού χαρακτήρα, μπορούν να αναφερθούν τα εξής:

- Ο συντελεστής ΦΠΑ ορίζεται σε 23% επί της φορολογητέας αξίας, ενώ υπό εξαιρετικές περιπτώσεις ο συντελεστής ορίζεται σε 11%.
- Στα λοιπά βιομηχανοποιημένα καπνά ο συντελεστής του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης (Ε.Φ.Κ.) αυξάνεται ως εξής:
 - α) Στα πούρα ή σιγαρίλλος σε ποσοστό 34% επί της κατά χιλιόγραμμο τιμής λιανικής πώλησής τους.
 - β) Στο λεπτοκομμένο καπνό, ο οποίος προορίζεται για την κατασκευή χειροποίητων τσιγάρων και στα άλλα καπνά για κάπνισμα, σε ποσοστό 69% επί της κατά χιλιόγραμμο τιμής λιανικής πώλησής τους.

- Ο συντελεστής του ειδικού φόρου κατανάλωσης αιθυλικής αλκοόλης καθορίζεται σε δύο χιλιάδες τετρακόσια πενήντα (2.450) ευρώ, ανά εκατόλιτρο άνυδρης αιθυλικής αλκοόλης.
- Αυξήθηκαν οι ειδικοί φόροι σε είδη πολυτελείας όπως τα αυτοκίνητα.

Στο παράρτημα του νόμου αυτού επίσης προβλέφθηκε ότι τα έσοδα θα έπρεπε να αυξηθούν κατά 4% του Α.Ε.Π. έως το 2013. Τα έσοδα αυτά θα προέκυπταν από την αύξηση της φορολογίας για τους ελεύθερους επαγγελματίες, την αύξηση των ειδικών φόρων κατανάλωσης (καπνός και αλκοόλ), την αύξηση των φόρων πολυτελείας, την επιβολή επιπλέον φόρων σε εταιρείες υψηλής κερδοφορίας και σε ακίνητα υψηλής αξίας αλλά και από την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής.

Αναφορικά με τη φορολογία εισοδήματος, προβλεπόταν στο νόμο να γίνει περισσότερο προοδευτική, να περιοριστούν οι φοροαπαλλαγές και να διευρυνθεί η φορολογική βάση, αλλά και να ληφθούν πιο αυστηρά μέτρα για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, όπως την επιβολή προστίμων για την μη έκδοση αποδείξεων.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται ενδεικτικά η επιθυμητή αποτελεσματικότητα των βασικότερων φορολογικών μέτρων σε ετήσια βάση για τα έτη 2010 - 2012:

2010		
σε εκ. ευρώ	% του Α.Ε.Π.	
	Έσοδα	0,5
Αύξηση του Φ.Π.Α..	800	0,3
Αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα καύσιμα	200	0,1

Αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα τσιγάρα	200	0,1
Αύξηση του ειδικού φόρου στα ποτά	50	0

2011		
σε εκ. ευρώ	% του Α.Ε.Π.	
Έσοδα 0,5		
Αύξηση του Φ.Π.Α.	1000	0,4
Αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα καύσιμα	250	0,1
Αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα τσιγάρα	300	0,1
Αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα ποτά	50	0

	2012	
Σε εκατ. ευρώ		% του Α.Ε.Π.
	Έσοδα	0,7
Έσοδα-φοροι κατανάλωσης μη αλκοολούχων ποτών	300	0,1
Άδιες τυχερών παιγνίων	225	0,1
Δικαιώματα τυχερών παιγνίων	400	0,2
Φ.Π.Α.- Διεύρυνσης βάσης	300	0,1

Τεκμήρια –φορολόγηση	100	0,0
Αύξηση των αντικειμενικών αξιών στα ακίνητα	200	0,1

4.2. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 3985/2011

Το επόμενο νομοθετικό κείμενο το οποίο διαμορφώθηκε στο πλαίσιο των προβλέψεων του μνημονίου ήταν ο Νόμος 3985/2011 (Φ.Ε.Κ. Α'251/1-7-2011), ο οποίος περιλαμβάνει το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής για τα έτη 2012-2015. Ο νόμος αυτός περιελάμβανε φορολογικά μέτρα όπως είναι τα εξής:

- Μείωση για το αφορολόγητο όριο στις 8.000€.
- Ειδική εισφορά αλληλεγγύης επιβαλλόμενη στα φυσικά πρόσωπα με εισόδημα πάνω από 12.000€.
- Επιβολή ειδικού τέλους (τέλος επιτηδεύματος) στους ελεύθερους επαγγελματίες
- Αύξηση των τεκμηρίων διαβίωσης για όλους τους φορολογούμενους.
- Αύξηση του συντελεστή ΦΠΑ στην εστίαση στο 23% αντί του μειωμένου συντελεστή του 13% από 1.9.2013
- Μεταβολές αναφορικά με το φόρο ακίνητης περιουσίας.
- Αυξήσεις στα τέλη κυκλοφορίας των οχημάτων
- Επιβολή έκτακτης εισφοράς σε οχήματα μεγάλου κυβισμού, σε σκάφη και σε πισίνες.
- Σταδιακή εναρμόνιση ανάμεσα στο φόρο για το πετρέλαιο κίνησης και σε εκείνον του πετρελαίου θέρμανσης
- Μείωση του ποσοστού έκπτωσης από το φόρο στους φορολογούμενους που προσκομίζουν αποδείξεις δαπανών.

Τα έσοδα που προβλέπονταν με βάση το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής για τα έτη 2011-2015, συγκριτικά και με εκείνα των ετών 2009 και 2010, προερχόμενα από τους άμεσους και τους έμμεσους φόρους παρουσιάζονται ως εξής:

	Έσοδα από άμεσους Φόρους (εκατ. €)	Έσοδα Από έμμεσους φόρους (εκατ. €)
2009 (πραγματικά)	21.431	28.293
2010 (πραγματικά)	20.223	31.043
2011 (πρόβλεψη)	20.554	30.219
2012 (πρόβλεψη)	21.711	31.243
2013 (πρόβλεψη)	22.035	32.577
2014 (πρόβλεψη)	22.844	34.237
2015 (πρόβλεψη)	23.980	35.254

4.3. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ 4021/2011 ΚΑΙ 4024/2011

Η απόκλιση από τους στόχους η οποία διαπιστώθηκε οδεύοντας προς το τρίτο τρίμηνο του 2011 οδήγησε στην ανάγκη για λήψη πρόσθετων μέτρων. Ο νόμος 4021/2011, στο άρθρο 53, αναφέρει ότι για επιτακτικούς λόγους εθνικού συμφέροντος σχετικά με την ανάγκη για άμεση μείωση στο δημοσιονομικό έλλειμμα της χώρας, έπρεπε να επιβληθεί ένα ειδικό τέλος υπέρ του Δημοσίου στα ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα. Πρόκειται για το Έκτακτο Ειδικό Τέλος Ηλεκτροδοτούμενων Δομημένων Επιφανειών (ΕΕΤΗΔΕ). Ο υπολογισμός του ορίστηκε ότι

θα γίνεται λαμβάνοντας υπόψη το εμβαδό της δομημένης επιφάνειας, την τιμή της ζώνης στην οποία βρίσκεται, την παλαιότητα του ακινήτου αλλά και κάποιους συντελεστές προσαύξησης.

Εξαιρούμενες περιπτώσεις από το τέλος αυτό αποτελούν τα ακίνητα του δημοσίου, των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των δημοτικών επιχειρήσεων, στα θρησκευτικά νομικά πρόσωπα, σε γήπεδα και αθλητικούς χώρους, σε ακίνητα ξένων κρατών (πρεσβείες και προξενεία), σε κοινόχρηστους χώρους πολυκατοικιών, σε διατηρητέα ακίνητα, σε ιστορικούς και αρχαιολογικούς χώρους και σε ακίνητα που προορίζονται για γεωργική, κτηνοτροφική, βιοτεχνική ή βιομηχανική χρήση.

Στη συνέχεια, ο Νόμος 4024/2011 ήρθε να επιφέρει αλλαγές στη φορολογική κλίμακα που αφορούσε τα φυσικά πρόσωπα. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 38 του νόμου, παρουσιάζεται η νέα κλίμακα για τον υπολογισμό του φόρου εισοδήματος, η οποία διαμορφώνεται ως εξής:

Κλιμάκιο Εισοδήματος (ευρώ)	Φορολογικός Συντελεστής %	Φόρος Κλιμακίου (ευρώ)	Σύνολο Εισοδήματος (ευρώ)	Σύνολο Φόρου (ευρώ)
5.000	0	0	5.000	0
7.000	10	700	12.000	700
4.000	18	720	16.000	1.420
10.000	25	2.500	26.000	3.920
14.000	35	4.900	40.000	8.820
20.000	38	7.600	60.000	16.420

40.000	40	16.000	100.000	32.420
Ανω των 100.000	45			

Επίσης, αναφορικά με το αφορολόγητο, για άτομα έως 30 ετών αλλά και συνταξιούχους με ηλικία άνω των 65 ετών, όπως και για άτομα με ειδικές ανάγκες, ορίστηκε στις 9.000€. Για να ισχύει το αφορολόγητο, θα πρέπει οι δικαιούχοι φορολογούμενοι να προσκομίσουν τις αποδείξεις που έχουν λάβει λόγω δαπανών που έχουν πραγματοποιήσει για αγορά αγαθών και υπηρεσιών. Το ποσό των αποδείξεων για δαπάνες είναι το 25% του ατομικού εισοδήματος και για εισόδημα που δεν ξεπερνά τις 60.000€.

Επιπλέον, το αφορολόγητο που προαναφέρθηκε αυξάνεται κατά 2.000€ για κάθε τέκνο από τα δύο πρώτα του φορολογούμενου και κατά 3.000€ για κάθε επόμενο τέκνο. Προσαύξηση δίδεται και για περιπτώσεις ατόμων με αναπηρία πέραν του 67%, τυφλούς, νεφροπαθείς, θύματα πολέμου κλπ. Το ποσό του φόρου μειώνεται κατά 10% κάθε καταβαλλόμενης δαπάνης η οποία αφορά αμοιβές ιατρών, έξοδα νοσηλείας, δαπάνες αντικατάστασης μελών του σώματος με τεχνητά μέλη, έξοδα περίθαλψης αλλά και μισθώματα, δαπάνες για παράδοση μαθημάτων (ιδιαίτερα ή φροντιστηριακά μαθήματα), δεδουλευμένους τόκους, δαπάνες για ασφάλιστρα, διατροφή που μπορεί να δίδεται από έναν σύζυγο σε άλλον, ποσά που καταβάλλονται ως δωρεά σε κοινοφελή ιδρύματα.

4.4. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4093/2012

Τον Νοέμβριο του 2012 εγκρίθηκε το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 και τα επείγοντα μέτρα προκειμένου να εφαρμοστεί ο Νόμος 4046/2012.

Μια από τις σημαντικές αλλαγές στο πεδίο της φορολογίας που επέφερε ο Νόμος 4093/2012 είναι αυτή στο πλαίσιο της οποίας ο Κώδικας Βιβλίων και Στοιχείων (π.δ.186/1992, Α' 84) καταργείται και αντικαθίσταται από τον Κώδικα Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών. Επίσης, ορίζονται με σαφήνεια όλα τα σχετικά στοιχεία για την απεικόνιση των συναλλαγών, ενώ υπάρχουν και προβλέψεις αναφορικά με το ΦΠΑ που αφορά τον αγροτικό τομέα. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπεται ότι η επιστροφή του φόρου ενεργείται από το Δημόσιο με καταβολή στον αγρότη ποσού, το οποίο προκύπτει με την εφαρμογή κατ' αποκοπή συντελεστή έξι τοις εκατό (6%), στην αξία των παραδιδόμενων αγροτικών προϊόντων και των παρεχόμενων αγροτικών υπηρεσιών.

4.5. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4172/2013

Ο νόμος 4172/2013 αφορά ζητήματα σχετικά με τη φορολογία εισοδήματος, ενώ προβλέπει μέτρα επείγοντος χαρακτήρα για την εφαρμογή νόμων που προηγήθηκαν (Νόμος 4046/2012, Νόμος 4093/2012 και Νόμος 4127/2013). Από το άρθρο 1 αναφέρεται στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, ο οποίος ρυθμίζει τη φορολογία του εισοδήματος τόσο για τα φυσικά όσο και για τα νομικά πρόσωπα. Επίσης, παρουσιάζει όλο το πλαίσιο που αφορά τη φορολογία εισοδήματος, διασαφηνίζοντας όλες τις σχετικές έννοιες, παρουσιάζοντας στοιχεία όπως τα υποκείμενα του φόρου, τη διαχείριση του εισοδήματος από την ημεδαπή, την έννοια της μόνιμης εγκατάστασης, τις έννοιες του φορολογητέου εισοδήματος και του φορολογητέου έτους κλπ.

Εστιάζοντας σε πιο συγκεκριμένα ζητήματα, στο άρθρο 15 παρουσιάζονται οι φορολογικοί συντελεστές ανά εισοδηματική κατηγορία

Εισόδημα (Μισθοί, Συντάξεις, Επιχειρηματική Δραστηριότητα) σε ευρώ	Φορολογικός Συντελεστής
0 - 20.000	22%
20.001 - 30.000	29%
30.001 - 40.000	37%
40.001 -	45%

Επίσης, προβλέπονται αλλαγές στις μειώσεις του φόρου εισοδήματος λόγω τέκνων με τα ποσά που ίσχυαν ανά τέκνο να περιορίζονται. Προβλέπεται όμως και κάτι νέο στο πλαίσιο του οποίου η μείωση του φόρου με βάση τις δαπάνες θα γίνεται εφόσον οι πληρωμές έχουν πραγματοποιηθεί με ηλεκτρονικά μέσα πληρωμής, όπως είναι οι κάρτες, η πληρωμή μέσω λογαριασμού, η χρήση ηλεκτρονικού πορτοφολιού κλπ.

Οι μειώσεις στο ποσό του φόρου περιορίζονται σημαντικά. Ενδεικτικά μπορεί να αναφερθεί ότι ενώ ως τώρα οριζόταν μείωση κατά 2.000€ σε περιπτώσεις ατόμων με αναπηρία, θύματα πολέμου κλπ., το ποσό αυτό πλέον περιορίζεται σε 200€.

Επίσης, γίνεται αναφορά στο εισόδημα από κεφάλαιο, όπου προβλέπονται μεταξύ άλλων τα εξής:

- Τα μερίσματα θα φορολογούνται με συντελεστή 15%
- Οι τόκοι θα φορολογούνται με συντελεστή 15%
- Τα δικαιώματα θα φορολογούνται με συντελεστή 20%
- Το εισόδημα από ακίνητη περιουσία θα υπόκειται σε φορολόγηση αυτοτελώς ακολουθώντας την εξής κλίμακα:

Εισόδημα από ακίνητη περιουσία (ευρώ)	Συντελεστής %
0 - 12.000	15%
12.001 - 35.000	35%
35.001 -	45%

Αναφορικά με την επιβολή της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης στα φυσικά πρόσωπα, ορίστηκε ότι αυτή επιβάλλεται στα εισοδήματα που ξεπερνούν τις 12.000 €, με εξαίρεση τα άτομα που είναι ολικώς τυφλά, ή έχουν αναπηρία σε ποσοστό μεγαλύτερο του 80% αλλά και οι μακροχρόνια άνεργοι. Το ποσοστό της ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης, ορίζεται ανά εισοδηματική κατηγορία ως εξής:

Εισόδημα σε ευρώ	Εισφορά Αλληλεγγύης (ποσοστό)
0 - 12.000	0%
12.001 - 20.000	2,20%
20.001 - 30.000	5,00%
30.001 - 40.000	6,50%
40.001 - 65.000	7,50%
65.001 - 220.000	9,00%
>220.000	10,00%

Ο νόμος αυτός εξετάζει ένα ευρύ πεδίο φορολογικών ζητημάτων που σχετίζονται επίσης με τις παρακρατήσεις φόρου, τα μέτρα για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και της

φοροαποφυγής, την υποβολή της φορολογικής δήλωσης και την προκαταβολή του φόρου και άλλα.

4.6. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4174/2013

Πλήθος φορολογικών διατάξεων περιλαμβάνει και ο Νόμος 4174/2013. Το πρώτο του μέρος (Μέρος Α) αναφέρεται στον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, ο οποίος καθορίζει τη διαδικασία προσδιορισμού και είσπραξης των δημοσίων εσόδων, αλλά και τις κυρώσεις που πρέπει να επιβληθούν σε περιπτώσεις μη συμμόρφωσης με τη σχετική νομοθεσία και παρεμποδισμού της εξασφάλισης των φορολογικών κυρίως εσόδων.

Αναφέρεται, λοιπόν, σε θέματα τήρησης βιβλίων και στοιχείων και στην υποβολή των φορολογικών δηλώσεων, στη διενέργεια των φορολογικών ελέγχων, στους τρόπους προσδιορισμού του φόρου, στα όργανα που φέρουν αρμοδιότητα είσπραξης του φόρου και στη σχετική διαδικασία, στα μέτρα διασφάλισης των οφειλών προς το δημόσιο αλλά και στους τόκους και τα πρόστιμα που επιβάλλονται σε περιπτώσεις όπου παρατηρούνται περιστατικά φοροδιαφυγής (π.χ. ανακριβής δήλωση, μη υποβολή δήλωσης, μη καταβολή παρακρατούμενων φόρων, παραβάσεις σχετικά με την απόδοση του ΦΠΑ κλπ.).

4.7. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4223/2013

Ο Νόμος 4223/2013 αφορά στο μεγαλύτερο μέρος του τον Ενιαίο Φόρο Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝΦΙΑ), ο οποίος από το 2014 προβλέφθηκε ότι θα εφαρμοστεί σε ακίνητα στην Ελλάδα, τα οποία ανήκουν είτε σε φυσικά είτε σε νομικά πρόσωπα και άλλες νομικές

οντότητες. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται ο τρόπος προσδιορισμού του βασικού φόρου για κάθε φορολογική ζώνη:

Τιμή Ζώνης (€/μ2)	Φ.Ζ.	Βασικός Φόρος (Β.Φ.) (€/μ2)
0 - 500	1	2,00
501 - 750	2	2,80
751 - 1.000	3	2,90
1.001 - 1.500	4	3,70
1.501 - 2.000	5	4,50
2.001 - 2.500	6	6,00
2.501 - 3.000	7	7,60
3.001 - 3.500	8	9,20
3.501 - 4.000	9	9,50
4.001 - 4.500	10	11,10
4.501 - 5.000	11	11,30
5.001+	12	13,00

Επίσης, προκύπτει με βάση το συντελεστή παλαιότητας του κτίσματος ως προς τα έτη και ο σχετικός πίνακας όπου παρουσιάζονται οι αντίστοιχοι με τα έτη συντελεστές είναι ο εξής:

Παλαιότητα	Συντελεστής Παλαιότητας Κτίσματος (ΣΠ.Κ.)
26 έτη και άνω	1,00
20 έως και 25 έτη	1,05
15 έως και 19 έτη	1,10
10 έως και 14 έτη	1,15
5 έως και 9 έτη	1,20
Μέχρι και 4 έτη	1,25

Ομοίως, για τον υπολογισμό του ΕΝΦΙΑ χρησιμοποιούνται επίσης, ένας συντελεστής ορόφου και ένας συντελεστής απομείωσης επιφάνειας, όπως φαίνονται ακολούθως:

Κλιμάκιο Επιφάνειας (μ ²)	Συντελεστής Απομείωσης Επιφάνειας (Σ.Α.Ε.)
0 - 500	1,00
500,01 - 1.500	0,80
1.500,01 - 3.000	0,75
3.000,01 - 5.000	0,65
5.000,01-10.000	0,55
10.000,01 - 25.000	0,45
25.000,01- 50.000	0,35
50.000,01 και άνω	0,25

Όροφος	Συντελεστής Ορόφου (Σ.Ο.)
Υπόγειο	0,98
Ισόγειο και 1ος	1,00
2ος και 3ος	1,01
4ος και 5ος	1,02
6ος και άνω	1,03

4.8. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4336/2015

Το 2015 και η εκλογή της νέας Κυβέρνησης έφερε έναν νέο νόμο, τον Νόμο 4336/2015 στον οποίο εμπεριέχεται η σύμβαση χρηματοδοτικής διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας και της Ελληνικής Δημοκρατίας, δηλαδή το νέο μνημόνιο. Αναφορικά με τα φορολογικά μέτρα που προβλέπονται σε αυτόν, στόχος είναι να αυξηθούν τα κρατικά έσοδα, για το λόγο αυτό αρχικά τέθηκαν δύο μέτρα που αφορούν την σταδιακή κατάργηση της επιστροφής του ειδικού φόρου κατανάλωσης στο πετρέλαιο κίνησης ντίζελ για τους αγρότες και την αύξηση του φόρου επί της χωρητικότητας των πλοίων. Επίσης, αναφορικά με τον ΈΝΦΙΑ, ορίστηκε ότι η διαδικασία είσπραξης του για το 2015 θα έπρεπε

να ξεκινήσει ώστε τον Οκτώβριο να μπορούν τα σχετικά σημειώματα να εκδοθούν και να σταλούν στους ιδιοκτήτες των ακινήτων.

Επιπλέον οι αρχές δεσμεύτηκαν ότι θα λάβουν μέτρα για την έναρξη της διαδικασίας είσπραξης του ΕΝΦΙΑ για το 2015, ώστε να εκδοθούν τα σχετικά εκκαθαριστικά σημειώματα τον Οκτώβριο του 2015, με την τελευταία δόση να καταβάλλεται τον Φεβρουάριο του 2016.

Αναφορικά με τα φορολογικά θέματα όμως, γίνεται και εκτενής αναφορά στην ανάγκη για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου των οφειλών υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, προάγεται η διαδικασία για την ταχεία διευθέτηση των μικροοφειλών, ενώ επίσης γίνονται αναφορές στην είσπραξη οφειλών προς δημόσιους φορείς απευθείας από τους προσωπικούς τραπεζικούς λογαριασμούς και στην προς τα πάνω αναπροσαρμογή του ποσοστού προκαταβολής του φόρου επί των κερδών. Φορολογικές ρυθμίσεις τίθενται επίσης για τις τηλεοπτικές διαφημίσεις, τα έσοδα από τυχερά παιχνίδια, αυξάνεται ο φορολογικός συντελεστής για τα έσοδα από ενοίκια, καταργείται η ειδική μεταχείριση του ναυτιλιακού κλάδου κλπ.

Εστιάζοντας, τέλος, στο ΦΠΑ, ορίστηκε η επαναφορά του φορολογικού συντελεστή του 13% σε κρέατα και παρασκευάσματα κρέατων, ορίζονται ρυθμίσεις για το ΦΠΑ σε υπηρεσίες εκπαίδευσης ανάλογα με τη βαθμίδα εκπαίδευσης και τον επιδιωκόμενο σκοπό, επαναδιατυπώνεται το ζήτημα της κατάργησης του μειωμένου συντελεστή ΦΠΑ για τα νησιά κλπ.

4.9. ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 4387/2016

Ο Νόμος 4387/2016, ο οποίος είχε ως βασικό του περιεχόμενο της ασφαλιστικές μεταρρυθμίσεις, εμπεριέχει και πλήθος αλλαγών στα ζητήματα της φορολογίας. Αρχικά

διαφοροποιείται η κλίμακα φορολόγησης του εισοδήματος φυσικών προσώπων η οποία καλύπτει τους μισθωτούς, τους συνταξιούχους, την ατομική επιχειρηματική δραστηριότητα και τους αγρότες και διαμορφώνεται ως εξής:

Κλίμακιο εισοδήματος (ευρώ)	Φορολογικός συντελεστής %	Φόρος κλιμακίου (ευρώ)	Σύνολο	
			Εισοδήματος	Φόρου
			(ευρώ)	(ευρώ)
20000	22%	4400	20000	4400
10000	29%	2900	30000	7300
10000	37%	3700	40000	11000
Υπερβάλλον	45%			

Επίσης, τροποποιήσεις έγιναν στο θέμα της έκπτωσης φόρου, αναφορικά με τον αριθμό των τέκνων σε μισθωτούς, συνταξιούχους και αγρότες, με τη σχετική έκπτωση να ακολουθεί πτωτική πορεία σε βάρος των δικαιούχων. Αυξήσεις σημειώθηκαν στο φορολογικό συντελεστή που αφορά τα μερίσματα από την κατοχή μετοχών και ο οποίος ορίζεται πλέον σε 15% αντί 10% που ήταν προηγουμένως.

Εν συνεχεία, διαμορφώθηκε νέα κλίμακα φορολόγησης για το εισόδημα από την ακίνητη περιουσία, και η οποία διαμορφώνεται όπως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα:

Εισόδημα από ακίνητη περιουσία (ευρώ)	Συντελεστής %
0-12.000	15%
12.001 – 35.000	35%
35.001-	45%

Η ειδική εισφορά αλληλεγγύης ενσωματώνεται στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος και διαμορφώνεται μια νέα κλίμακα για τον καθορισμό του συντελεστή, όπως φαίνεται στον πίνακα:

Εισόδημα	Εισφ. Αλληλεγγύης
0 – 12.000	0%
12.001 - 20.000	2,20%
20.001 - 30.000	5,00%
30.001 - 40.000	6,50%
40.001 - 65.000	7,50%
65.001 - 220.000	9,00%
>220.000	10,00%

Τέλος, ορίστηκε νέος συντελεστής φορολόγησης (29%) στα κέρδη από επιχειρηματική δραστηριότητα για:

- Προσωπικές εταιρείες που συστάθηκαν στην ημεδαπή ή την αλλοδαπή
- Συνεταιρισμούς και ενώσεις συνεταιρισμών
- Κοινωνίες αστικού δικαίου, αστικές κερδοσκοπικές ή μη εταιρείες, συμμετοχικές ή αφανείς εταιρείες
- Κοινοπραξίες εταιρειών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ

5.1. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2010

Τα πρώτα μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης στην Ελλάδα και για την αναδιάρθρωση των δημοσίων οικονομικών, έτσι ώστε να περιοριστούν οι δαπάνες και να αυξηθούν τα κρατικά έσοδα ελήφθησαν το 2010. Η Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος αυτό έδειξε ότι τα έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού αυξήθηκαν κατά 5,1% αν και ο σχετικός αναθεωρημένος στόχος είχε υποδείξει αύξηση κατά 5,7% (ο αρχικός στόχος είχε προβλέψει αύξηση κατά 9,1% στα έσοδα αλλά αναθεωρήθηκε λόγω κάμψης της οικονομικής δραστηριότητας και καθυστερήσεων στην είσπραξη των φόρων). Η απόκλιση αυτή από το στόχο υποδεικνύει μια υστέρηση στα έσοδα ύψους 380 εκατομμυρίων ευρώ (Τράπεζα της Ελλάδος, 2011).

Στον περιορισμό της απόκλισης των εσόδων συνέβαλε η αύξηση των εσόδων από τον ΦΠΑ, αλλά και το μέτρο της περαίωσης εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων, όπως και η είσπραξη των τελών κυκλοφορίας του 2011 εξ ολοκλήρου μέσα στο 2010. Βέβαια, τα έσοδα από την άμεση φορολογία σημείωσαν μείωση κατά 5,6% συγκριτικά με το προηγούμενο έτος με όλες οι κατηγορίες των άμεσων φόρων να σημειώνουν μείωση, με μοναδικές εξαιρέσεις τα έσοδα παρελθόντων οικονομικών ετών εξαιτίας της περαίωσης και τα έσοδα από τους λοιπούς άμεσους φόρους λόγω των εισπράξεων που προέκυψαν από την έκτακτη εισφορά στα κέρδη των μεγάλων επιχειρήσεων για το οικονομικό έτος 2008.

Εξετάζοντας πιο αναλυτικά τις επιμέρους κατηγορίες, μπορούμε να επισημάνουμε τα εξής:

- Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος των φυσικών προσώπων παρουσίασαν μείωση κατά 13,3%. Βασική αιτία για τη μείωση αυτή ήταν οι μειωμένες αποδοχές των μισθωτών

εργαζομένων του δημόσιου τομέα καθώς και των συνταξιούχων, αλλά και η μείωση της απασχόλησης. Στο πλαίσιο αυτό, ήταν η πρώτη φορά όπου η παρακράτηση φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων έλαβε αρνητικό ρυθμό μεταβολής που άγγιξε το -14,3%

- Τα έσοδα από τη φορολογία του εισοδήματος των νομικών προσώπων περιορίστηκαν σημαντικά αγγίζοντας το πολύ υψηλό ποσοστό του 16,9%, καθώς το 2009 ήταν μια χρονιά με σημαντικά χαμηλότερα κέρδη για τις επιχειρήσεις

- Τα έσοδα από τη φορολογία κληρονομιών, δωρεών, γονικών παροχών και ακίνητης περιουσίας ακολούθησαν πτωτική πορεία κυρίως λόγω των καθυστερήσεων που σημειώθηκαν στο να αποσταλούν στους υπόχρεους τα σημειώματα πληρωμής του Φόρου Μεγάλης Ακίνητης Περιουσίας.

- Τα έσοδα παρελθόντων ετών παρουσίασαν άνοδο καθώς προέκυψαν εισπράξεις οι οποίες ξεπέρασαν το 1 δισεκατομμύριο ευρώ από την περαίωση των εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων.

- Οι άλλες κατηγορίες άμεσων φόρων παρουσίασαν αύξηση σε ποσοστό 37,8%, λόγω των εισπράξεων που προέκυψαν από την έκτακτη εισφορά επί των κερδών των μεγάλων επιχειρήσεων, την εφάπαξ έκτακτη οικονομική εισφορά των φυσικών προσώπων για εισοδήματα που ξεπερνούσαν σε ετήσια βάση τις 100.000 ευρώ αλλά και από την έκτακτη εισφορά φυσικών προσώπων με μεγάλη ακίνητη περιουσία.

Άξια λόγου όμως ήταν και η αύξηση των εσόδων που προέρχονται από την έμμεση φορολογία η οποία ανήλθε στο 9,7% και δείχνει την επίδραση της επιβολής των σχετικών μέτρων. Και εδώ βέβαια σημειώθηκαν αποκλίσεις σε σύγκριση με τους αναθεωρημένους στόχους που είχαν αρχικά υποδείξει μια επιθυμητή αύξηση κατά 11,2%. Πιο συγκεκριμένα, στις επιμέρους κατηγορίες έμμεσων φόρων σημειώθηκαν οι εξής μεταβολές:

- Τα έσοδα από τον ΦΠΑ αυξήθηκαν κατά 4,8%, κυρίως εξαιτίας της αύξησης που σημειώθηκε στους σχετικούς συντελεστές και την επιβολή του μέτρου των αποδείξεων.

- Τα έσοδα ενισχύθηκαν σημαντικά λόγω των αυξήσεων στους ειδικούς φόρους κατανάλωσης που αφορούσαν τον καπνό, το οινόπνευμα και τα καύσιμα. Πιο συγκεκριμένα από τη νέα φορολογία για τα προϊόντα καπνού σημειώθηκε αύξηση στα έσοδα κατά 13,5% και για το οινόπνευμα κατά 31%
- Αυξημένα κατά 30,3% ήταν τα έσοδα από τη φορολογία υγρών καυσίμων, ως επακόλουθο των συνεχών αυξήσεων της φορολογίας σε αυτά
- Η συμβολή των τελών κυκλοφορίας του 2011 ήταν ενισχυτική στην αύξηση των εσόδων, καθώς ορίστηκε ότι αυτά έπρεπε να καταβληθούν στο σύνολο τους μέσα στο 2010, χωρίς να προβλέπεται η συνήθης παράταση στην αποπληρωμή τους.

5.2. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2011

Η πορεία της οικονομίας κατά την εξεταζόμενη περίοδο ήταν δυσμενέστερη της αναμενόμενης με αποτέλεσμα η μεγάλη πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, οι καθυστερήσεις στην υλοποίηση των μέτρων και τα προβλήματα στο σύνολο τους, να οδηγήσουν σε νέα μέτρα. Η πορεία των εσόδων του τακτικού προϋπολογισμού ήταν πτωτική σε ποσοστό 1,4% συγκριτικά με το 2010 με αποτέλεσμα να σημειώνεται υστέρηση ύψους 935 εκατομμυρίων ευρώ συγκριτικά με τον τιθέμενο στόχο. Η βασική αιτία για την εν λόγω υστέρηση των φορολογικών εσόδων συνδέεται με την μεγάλη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας και τα πολλαπλά φαινόμενα φοροδιαφυγής τα οποία συνδέονταν με την αύξηση των φορολογικών συντελεστών και τα προβλήματα ρευστότητας. Η έκτακτη εισφορά των επιχειρήσεων, η εισφορά αλληλεγγύης των φυσικών προσώπων, τα έσοδα από εκχώρηση αδειών του Δημοσίου και εκείνα που προέρχονταν από το ειδικό τέλος στα ακίνητα ήταν κάποιες πηγές εσόδων που δεν επέτρεψαν μια διογκωμένη μείωση των δημοσίων εσόδων το 2011 (Τράπεζα της Ελλάδος, 2012).

Τα έσοδα από την άμεση φορολογία παρουσίασαν μικρή αύξηση το 2011 κατά 0,5%, χάρη στα νέα εισπρακτικά μέτρα που εφαρμόστηκαν κυρίως κατά το δεύτερο εξάμηνο του έτους (έκτακτες εισφορές και ειδικό τέλος στα ακίνητα). Εξετάζοντας αναλυτικότερα τις επιμέρους κατηγορίες των άμεσων εσόδων, μπορούν να παρουσιαστούν τα εξής συμπεράσματα:

- Τα έσοδα από τη φορολογία του εισοδήματος των φυσικών προσώπων παρουσίασαν μείωση σε ποσοστό 11,9%. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην μειωμένη παρακράτηση λόγω της μείωσης της απασχόλησης και της μείωσης των μισθών, αλλά και λόγω των προβλημάτων ρευστότητας που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις.
- Τα έσοδα από τη φορολογία του εισοδήματος των νομικών προσώπων μειώθηκαν σε ποσοστό που ανήλθε στο 13,1% συγκριτικά με το 2010, λόγω του γεγονότος ότι οι περισσότερες επιχειρήσεις είχαν σημειώσει ζημιές κατά το προηγούμενο έτος.
- Τα έσοδα από τη φορολογία των κληρονομιών, των δωρεών, των γονικών παροχών και της ακίνητης περιουσίας σημείωσαν σημαντική αύξηση της τάξεως του 140,7%, καθώς εισπράχθηκε και το ειδικό τέλος στα ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα.
- Τα έσοδα παρελθόντων ετών περιορίστηκαν σημαντικά σε ποσοστό 33,5%, καθώς μειώθηκαν οι εισπράξεις από την περαίωση του 2010. Επίσης, οι εισπράξεις του Ενιαίου Τέλους Ακινήτων (ΕΤΑΚ) 2009 και του ΦΑΠ για το 2010, μετατέθηκαν χρονικά για το 2012 καθώς δεν εστάλησαν έγκαιρα τα σημειώματα για τη διενέργεια των σχετικών πληρωμών.
- Αύξηση κατά 67% σημείωσαν οι εισπράξεις από την έκτακτη εισφορά επί των κερδών των μεγάλων επιχειρήσεων, την ειδική εισφορά αλληλεγγύης των φυσικών προσώπων και το τέλος επιτηδεύματος), αντισταθμίζοντας εν μέρει οι απώλειες από τις άλλες κατηγορίες εσόδων.

Τα έσοδα που προέρχονται από την έμμεση φορολογία σημείωσαν σημαντική μείωση σε ποσοστό 7,8% ενώ ο σχετικός αναθεωρημένος στόχος προέβλεπε μείωση κατά 6,3%. Βασική αιτία για τη μείωση αυτή είναι οι μειωμένες εισπράξεις από τον ΦΠΑ, καθώς με εξαίρεση τις

εισπράξεις από τη φορολογία καπνού, οι εισπράξεις από όλες τις άλλες κατηγορίες έμμεσων φόρων παρουσίασαν μείωση. Εξετάζοντας τις επιμέρους κατηγορίες έμμεσων φόρων προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Οι εισπράξεις από τον ΦΠΑ μειώθηκαν κατά 2,8%, παρόλο που επιβλήθηκε αύξηση του χαμηλού συντελεστή ΦΠΑ, αύξηση του συντελεστή στην εστίαση και στα αναψυκτικά. Η συνεχής επιβράδυνση στα έσοδα αυτής της κατηγορίας, είναι αποτέλεσμα της έξαρσης της φοροδιαφυγής και της κάμψης που παρατηρήθηκε στην οικονομική δραστηριότητας.
- Τα έσοδα από τη φορολογία υγρών καυσίμων μειώθηκαν κατά 18,3% ως αποτέλεσμα και της κάμψης στην κατανάλωση υγρών καυσίμων και την τροποποίηση ως προς τον τρόπο φορολόγησης του πετρελαίου θέρμανσης
- Μείωση παρατηρήθηκε και στα έσοδα από τα τέλη κυκλοφορίας του 2012, παρόλο που το ποσό τους αυξήθηκε κατά 10% περίπου, καθώς δεν εισπράχθηκαν όλα εντός του 2011 αφού δόθηκε παράταση για την πληρωμή τους στην αρχή του 2012, αλλά και λόγω της μείωσης του αριθμού των αυτοκινήτων σε κυκλοφορία.
- Τα έσοδα από το φόρο μεταβίβασης ακινήτων σημείωσαν μείωση σε ποσοστό 27,1%, όπως και τα έσοδα από τη φορολογία χαρτοσήμου (μείωση κατά 5,3%) και από το φόρο επί των χρηματιστηριακών συναλλαγών (μείωση κατά 31,3%).
- Το 2011 οι επιστροφές φόρων παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα αν και είχε προβλεφθεί μείωση σε ποσοστό 6,1%. Το υψηλό αυτό επίπεδο προκύπτει από τις αυξημένες επιστροφές φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, αλλά και από το ότι για πρώτη φορά ορίστηκε ο συμψηφισμός με οφειλές που είχαν οι φορολογούμενοι προς το Δημόσιο.

5.3. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2012

Το 2012 ήταν μια χρονιά η οποία χαρακτηρίστηκε από σημαντική μείωση των κρατικών εσόδων. Τα έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού μειώθηκαν σε ποσοστό 7,1% συγκριτικά με το 2011 αν και η πορεία αυτή ήταν καλύτερη σε σύγκριση με τον αναθεωρημένο στόχο που προέβλεπε μείωση της τάξης του 7,3%. Βέβαια, η αρχική πρόβλεψη για τα έσοδα του έτους αφορούσε μια αύξηση της τάξεως του 3% περίπου, κάτι το οποίο αποδείχθηκε στην πορεία ότι δεν μπορούσε να υλοποιηθεί κυρίως λόγω της κάμψης της οικονομικής δραστηριότητας, της φοροδιαφυγής, και της έλλειψης ρευστότητας των επιχειρήσεων κλπ. Επίσης, δεν πρέπει να αγνοηθεί το γεγονός ότι δόθηκαν συνεχείς παρατάσεις για την υποβολή εκκαθαριστικών δηλώσεων από τα φυσικά και νομικά πρόσωπα κάτι το οποίο είχε ως συνέπεια τα έσοδα του έτους να μετατεθούν και στο επόμενο έτος (Τράπεζα της Ελλάδος, 2013).

Τα έσοδα που προήλθαν από την άμεση φορολογία σημείωσαν αύξηση κατά 3,8% κυρίως λόγω των εσόδων από το ειδικό τέλος στα ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα (ΕΤΤΗΔΕ) τόσο του 2012 όσο και του 2011 αλλά και στη θετική απόδοση του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων. Πιο συγκεκριμένα, τα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι τα εξής:

- Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων αυξήθηκαν σε ποσοστό 20,3%, ως αποτέλεσμα των επιβαρυντικών μέτρων που εφαρμόστηκαν. Η αύξηση αυτή οφείλεται και στις εισπράξεις από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης των φυσικών προσώπων
- Τα έσοδα από τη φορολογία του εισοδήματος των νομικών προσώπων παρουσίασαν πολύ μεγάλη μείωση το 2012, η οποία ανήλθε σε 37,9%, καθώς οι περισσότερες επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων και οι τράπεζες, παρουσίασαν υψηλές ζημιές.
- Τα έσοδα από τη φορολογία των κληρονομιών, των δωρεών, των γονικών παροχών και της ακίνητης περιουσίας παρουσίασαν σημαντική αύξηση (143,8%), εξαιτίας των εσόδων που προήλθαν από το ειδικό τέλος των ακινήτων (ΕΕΤΗΔΕ).

- Τα έσοδα παρελθόντων ετών σημείωσαν πτώση κατά 5,2% κυρίως λόγω της μειωμένης απόδοσης της περαίωσης και λόγω της διακοπής λειτουργίας σε πολλές κυρίως μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

- Μείωση παρουσίασαν και οι λοιποί άμεσοι φόροι κατά 27,6% καθώς δεν επαναλήφθηκαν οι εισπράξεις από την έκτακτη εισφορά επί των κερδών των μεγάλων επιχειρήσεων. Περιορισμένα ήταν όμως και τα έσοδα από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης των φυσικών προσώπων αλλά και από το τέλος επιτηδεύματος.

Τα έσοδα από την έμμεση φορολογία μειώθηκαν σημαντικά σε ποσοστό 8,9%, με εξαίρεση μόνο τις εισπράξεις από τα τέλη κυκλοφορίας. Εστιάζοντας στις επιμέρους κατηγορίες προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Οι εισπράξεις από τον ΦΠΑ μειώθηκαν σε ποσοστό 11,4% κυρίως λόγω της έξαρσης των περιστατικών φοροδιαφυγής, αλλά κυρίως εξαιτίας της κάμψης που παρατηρήθηκε στην οικονομική δραστηριότητα.

- Σημαντική μείωση κατά 18,4% σημείωσαν και τα έσοδα από τη φορολογία των υγρών καυσίμων, παρόλο που αυξήθηκε σημαντικά ο ειδικός φόρος κατανάλωσης στο πετρέλαιο θέρμανσης. Η μείωση αυτή είναι συνέπεια της μείωσης της κατανάλωσης υγρών καυσίμων, της αυξημένης τιμής στο πετρέλαιο θέρμανσης αλλά και της συνεχούς ύφεσης.

- Για μια ακόμη χρονιά σημειώθηκε μείωση στις εισπράξεις από το φόρο μεταβίβασης ακινήτων η οποία άγγιξε σε ποσοστό το 23,4%, λόγω της μεγάλης μείωσης που σημειώθηκε στη ζήτηση ακινήτων, στο φόρο επί των χρηματιστηριακών συναλλαγών καθώς μειώθηκαν οι τιμές των μετοχών ενώ παράλληλα περιορίστηκε και ο αριθμός των συναλλαγών, καθώς και λόγω της μείωσης στα τέλη ταξινόμησης αυτοκινήτων καθώς μειώθηκε σημαντικά η ζήτηση για αυτοκίνητα. Ένα μέρος των αποκλίσεων βέβαια καλύφθηκε από τα τέλη κυκλοφορίας του 2013, το εισπραχθέν ποσό των οποίων αυξήθηκε κατά 16,9%.

5.4. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2013

Το 2013 τα έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού σημείωσαν για πρώτη φορά μετά το 2010 ελαφρά θετικό ρυθμό μεταβολής της τάξεως του 0,1%. Η θετική αυτή πορεία των εσόδων οφείλεται κατά κύριο λόγο στα έσοδα από το τέλος ακινήτων το οποίο εισπράχθηκε μέσω των λογαριασμών της ΔΕΗ, από την πληρωμή του Φόρου Ακίνητης Περιουσίας (ΦΑΠ) κλπ. (Τράπεζα της Ελλάδος, 2014)

Τα έσοδα από την άμεση φορολογία κινήθηκαν πτωτικά κατά 4,9% συγκριτικά με το 2012. Παρόλα αυτά, σημειώθηκε ενίσχυση των εσόδων από το ειδικό τέλος στα ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα αλλά και από τους φόρους περιουσίας. Πιο συγκεκριμένα, τα συμπεράσματα αναφορικά με αυτήν την κατηγορία είναι τα εξής:

- Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων παρουσίασαν σημαντική μείωση που άγγιξε το 20% συγκριτικά με το 2012, λόγω της μειωμένης παρακράτησης η οποία οφείλεται στη μείωση της απασχόλησης και του επιπέδου των μισθών.
- Τα έσοδα από τη φορολογία του εισοδήματος των νομικών προσώπων μειώθηκαν σε ποσοστό 2%, κάτι το οποίο προκύπτει από τη ζημιόγωνα χρήση που είχαν οι περισσότερες επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων και των τραπεζών. Επίσης, οφείλεται και στο γεγονός ότι είχε δοθεί παράταση στην υποβολή φορολογικών δηλώσεων με αποτέλεσμα μία δόση του οφειλόμενου φόρου να περάσει στο 2014.
- Οι ειδικές κατηγορίες των φόρων εισοδήματος σημείωσαν αύξηση σε ποσοστό της τάξεως του 12,8% κυρίως λόγω της αύξησης των εισπράξεων του φόρου επί των καταθέσεων καθώς ο σχετικός συντελεστής αυξήθηκε από 10% σε 15% από την αρχή του 2013.
- Τα έσοδα από τη φορολογία των κληρονομιών, των δωρεών, των γονικών παροχών και ακίνητης περιουσίας αυξήθηκαν κατά 4,7% σε σχέση με το 2012, καθώς ολοκληρώθηκε η

είσπραξη των τελευταίων δόσεων του ειδικού τέλους ακινήτων για το 2012 και τριών δόσεων για το 2013.

- Τα έσοδα παρελθόντων ετών σημείωσαν απροσδόκητα υψηλή αύξηση που άγγιξε το 56% σε σχέση με το 2012, κυρίως χάρη στις αυξημένες εισπράξεις του Φόρου Ακίνητης Περιουσίας τόσο για το τρέχον έτος όσο και για την αποπληρωμή δόσεων των προηγούμενων ετών.

- Οι λοιποί άμεσοι φόροι σημείωσαν μείωση ως προς τα έσοδα που επέφεραν η οποία κυμάνθηκε στο -11,7% λόγω των μειωμένων εισπράξεων από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης σε σχέση με το 2012.

Τα έσοδα από την έμμεση φορολογία παρουσίασαν και πάλι μείωση η οποία προσέγγισε το 5,9%, καθώς οι περισσότερες κατηγορίες αυτών των εσόδων παρουσίασαν μείωση. Πιο συγκεκριμένα οι επιμέρους κατηγορίες έμμεσων φόρων κινήθηκαν ως εξής:

- Οι εισπράξεις από τον ΦΠΑ, σημείωσαν μείωση κατά 7,4% λόγω της συνεχιζόμενης κάμψης της οικονομικής δραστηριότητας, αν και κινήθηκε σε σημαντικά υψηλότερο επίπεδο από αυτό που είχε προβλεφθεί, ενώ σημαντική ήταν και η επίδραση από το γεγονός ότι ο ΦΠΑ στην εστίαση μειώθηκε από το 23% στο 13%.

- Τα έσοδα από τη φορολογία των υγρών καυσίμων μειώθηκαν κατά 5,3%, παρόλο που ήταν σημαντική η αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στο πετρέλαιο θέρμανσης, κάτι το οποίο δικαιολογείται από την κάμψη που σημειώθηκε στην κατανάλωση των υγρών καυσίμων, λόγω της αυξημένης τιμής στο πετρέλαιο θέρμανσης που οδήγησε επίσης σε μείωση της κατανάλωσης, αλλά και στην παρατεταμένη ύφεση της οικονομίας.

- Ένα σημαντικό μέρος των μειωμένων εσόδων καλύφθηκε από τις αυξημένες εισπράξεις των φόρων μεταβίβασης κεφαλαίων σε ποσοστό 30%, λόγω του φόρου συγκέντρωσης κεφαλαίων από την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου των τραπεζών.

5.5. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2014

Το 2014 τα έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού ακολούθησαν πτωτική πορεία σε ποσοστό 2,9% με απόκλιση από τον αναθεωρημένο στόχο ο οποίος ήταν σαφώς πιο αισιόδοξος και προέβλεπε αύξηση κατά 2,7%. Η υστέρηση αυτή οφείλεται κυρίως στα μειωμένα έσοδα του φόρου εισοδήματος, των εσόδων παρελθόντων ετών, της μείωσης των εσόδων από τον ΦΠΑ και των εσόδων από τη φορολογία υγρών καυσίμων (Τράπεζα της Ελλάδος, 2015).

Τα έσοδα από την άμεση φορολογία αυξήθηκαν κατά 2% σε σχέση με το 2013. Η θετική αυτή πορεία οφείλεται κατά κύριο λόγο στα έσοδα από το φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων και από τον ΕΝΦΙΑ. Πιο συγκεκριμένα, οι βασικότερες μεταβολές που σημειώθηκαν ήταν οι εξής:

- Τα έσοδα από τη φορολογία του εισοδήματος των φυσικών προσώπων σημείωσαν μείωση κατά 1,5% ως αποτέλεσμα της μείωσης των εισοδημάτων. Οι στόχοι που είχαν τεθεί ήταν κατά πολύ πιο αισιόδοξοι κυρίως λόγω της αύξησης των φορολογικών συντελεστών για τα εισοδήματα των ελεύθερων επαγγελματιών.
- Τα έσοδα από τη φορολογία του εισοδήματος των νομικών προσώπων αυξήθηκαν κατά ένα πολύ μεγάλο ποσοστό το οποίο άγγιξε το 57,9% συγκριτικά με το 2014, λόγω των αυξημένων κερδών για τις επιχειρήσεις και τις τράπεζες, καθώς και λόγω του αυξημένου συντελεστή φορολόγησης των κερδών των νομικών προσώπων.
- Στις ειδικές κατηγορίες φόρων εισοδήματος τα έσοδα μειώθηκαν λόγω των περιορισμένων εισπραξιών του φόρου επί των καταθέσεων και λόγω της μείωσης των επιτοκίων.
- Τα έσοδα από τη φορολογία των κληρονομιών, των δωρεών, των γονικών παροχών και της ακίνητης περιουσίας αυξήθηκαν σε ποσοστό 16,1% καθώς ήταν αυξημένα τα έσοδα που προέρχονταν από τον ΕΝΦΙΑ. Επίσης, έσοδα προήλθαν και από την καταβολή των

τελευταίων δόσεων του Φόρου Ακίνητης Περιουσίας των προηγούμενων ετών καθώς και του τέλους της ΔΕΗ του 2013.

- Τα έσοδα παρελθόντων ετών μειώθηκαν κατά 31,8% εξαιτίας της περιορισμένης ανταπόκρισης των φορολογουμένων στη δυνατότητα ένταξης σε ευνοϊκότερες ρυθμίσεις για τις ληξιπρόθεσμες οφειλές στο Δημόσιο.

Οι εισπράξεις από την έμμεση φορολογία μειώθηκαν κατά 3,2% με μια σημαντική υστέρηση ως προς τον επιθυμητό στόχο. Πιο αναλυτικά, οι επιμέρους κατηγορίες έμμεσης φορολογίας ακολούθησαν την εξής πορεία:

- Τα έσοδα από τον ΦΠΑ μειώθηκαν κατά 1,7% ενώ ο αντίστοιχος στόχος προέβλεπε έστω και περιορισμένη αύξηση. Παρόλο που η ιδιωτική κατανάλωση και ο τουρισμός ακολούθησαν μια θετική πορεία αυτό δεν ήταν αρκετό για να αντιμετωπιστούν οι αρνητικές πτυχές που προέκυπταν από τα φαινόμενα φοροδιαφυγής. Πτώση ακολούθησαν και τα έσοδα από τον ΦΠΑ στα πετρελαιοειδή, καθώς μειώθηκαν οι διεθνείς τιμές του πετρελαίου αλλά και τα έσοδα από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης στο πετρέλαιο θέρμανσης.
- Ο φόρος μεταβίβασης ακινήτων ακολούθησε πολύ σημαντική πτώση λόγω της μεγάλης μείωσης στη ζήτηση των ακινήτων. Επίσης, τα τέλη κυκλοφορίας μειώθηκαν περίπου κατά 5% ενώ αύξηση σε ποσοστό 60% παρατηρήθηκε στα έσοδα από τα τέλη ταξινόμησης αυτοκινήτων λόγω της αύξησης της ζήτησης για αυτοκίνητα.

5.6. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2015

Κατά το 2015 τα έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού παρουσίασαν μείωση κατά 1% ενώ ο σχετικός αναθεωρημένος στόχος προέβλεπε αύξηση κατά 3,5%. Τα έσοδα ενισχύθηκαν σημαντικά από τους φόρους εισοδήματος, τον Ενιαίο Φόρο Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝΦΙΑ), τον ΦΠΑ, αλλά και τις αυξημένες εισροές κοινοτικών κονδυλίων και την εισπράξη έκτακτων

εσόδων ύψους 1 δισεκατομμύρια ευρώ κατά τον Μάρτιο και τον Απρίλιο (Τράπεζα της Ελλάδος, 2016).

Τα έσοδα από την άμεση φορολογία μειώθηκαν το 2015 κατά 3,5% σε σχέση με το 2014. Οι άμεσοι φόροι παρόλα αυτά ενισχύθηκαν σε ένα επίπεδο ικανό να αντισταθμίσει την αρνητική πορεία στο σύνολο των εσόδων, καθώς απέδωσαν σταδιακά τα μέτρα από τα νέα νομοθετικά κείμενα και να νέα μέτρα που επιβλήθηκαν. Πιο συγκεκριμένα, τα βασικότερα συμπεράσματα αναφορικά με τα έσοδα από την άμεση φορολογία είναι τα εξής:

- Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων αυξήθηκαν σε ένα περιορισμένο ποσοστό της τάξεως του 0,4% σε σχέση με το 2014. Με αποτέλεσμα να υπερβούν τον τιθέμενο στόχο. Η υπέρβαση αυτή είναι απόρροια της πολύ καλής απόδοσης του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, της αυξημένης παρακράτησης και της αυξημένης προκαταβολής φόρου εισοδήματος που αφορούσε τους αγρότες.
- Τα έσοδα από το φόρο περιουσίας σημείωσαν μείωση κατά 8,5% συγκριτικά με το προηγούμενο έτος όπου είχαν σημειώσει σημαντική αύξηση. Την κατάσταση βέβαια βοηθούσαν σημαντικά τα έσοδα από τον ΕΝΦΙΑ καθώς και τα έσοδα από τις ρυθμίσεις ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο και εκείνα του ΕΕΤΑ του 2013 για εκείνους που δεν είχαν καταβάλει τις πληρωμές τους μέσα από τους λογαριασμούς της ΔΕΗ.
- Οι άμεσοι φόροι παρελθόντων ετών μειώθηκαν κατά 12% περίπου καθώς τον προηγούμενο χρόνο εμφανίστηκαν αυξημένα καθώς εισπράχθηκαν και οι τελευταίες δόσεις των Φόροι Ακίνητης Περιουσίας του 2011 και 2012.
- Οι λοιποί άμεσοι φόροι σημείωσαν μείωση κατά 2,5%, ακολουθώντας όμως πορεία καλύτερη από εκείνη που είχε προβλεφθεί. Τα έσοδα ενισχύθηκαν από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης των φυσικών προσώπων λόγω της αυξητικής διαφοροποίησης της κλίμακας για τον προσδιορισμό της εισφοράς αλληλεγγύης. Επίσης, ενισχύθηκαν τα έσοδα από το τέλος επιτηδεύματος, αλλά και από αυξήσεις που σημειώθηκαν στο φόρο πολυτελούς διαβίωσης.

Τα έσοδα από την έμμεση φορολογία στο σύνολο τους παρουσιάστηκαν αμετάβλητα σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ ήταν σημαντική η συνεισφορά της απόδοσης του ΦΠΑ και του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης καυσίμων. Πιο συγκεκριμένα, προκύπτουν τα εξής στοιχεία ανά κατηγορία έμμεσων φόρων:

- Τα συνολικά έσοδα από τον ΦΠΑ αυξήθηκαν οριακά κατά 1% σε σχέση με το 2014 ακολουθώντας πορεία καλύτερη από τον στόχο που είχε οριστεί. Σημαντική ήταν όμως η μείωση στον ΦΠΑ στα πετρελαιοειδή, καθώς μειώθηκε σημαντικά η τιμή του πετρελαίου διεθνώς.
- Περιορισμένη αύξηση της τάξεως του 1,4% παρουσίασαν τα έσοδα από τη φορολογία υγρών καυσίμων, λόγω της αύξησης που σταδιακά παρατηρήθηκε στην κατανάλωση τους.
- Τα έσοδα από τα τέλη κυκλοφορίας παρουσίασαν περιορισμένη αύξηση κατά 0,4%, καθώς αναδιαμορφώθηκαν τα σχετικά ποσά κατά το έτος 2015, ενώ αξιόλογη ήταν και η αύξηση στα έσοδα από τα τέλη ταξινόμησης αυτοκινήτων η οποία άγγιξε το 27,8%, λόγω της αύξησης της ζήτησης για αυτοκίνητα.

5.6. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΩΝ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ 2016

Το 2016 τα έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού παρουσίασαν μετά από πολλά έτη αξιόλογη αύξηση η οποία άγγιξε το 7,3% , ξεπερνώντας κατά πολύ τον στόχο ο οποίος προέβλεπε αύξηση κατά ποσοστό 3,5%. Η θετική συμβολή στα έσοδα προήλθε από τους φόρους εισοδήματος, τους φόρους παρελθόντων ετών, τον ΦΠΑ, τον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης σε προϊόντα καπνού και αλκοόλ καθώς και από την καταβολή αυξημένου μερίσματος από την Τράπεζα της Ελλάδος (Τράπεζα της Ελλάδος, 2017).

Τα έσοδα από την άμεση φορολογία παρουσίασαν αξιοσημείωτη αύξηση σε ποσοστό της τάξεως του 10,5%. Τα μέτρα που είχαν συμπεριληφθεί στα νομοθετικά κείμενα των ετών

2014-2016 φαίνεται πως τελικά άρχισαν να αποδίδουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Τα συγκεκριμένα επιμέρους στοιχεία ανά κατηγορία άμεσων φόρων έχουν ως εξής:

- Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος παρουσίασαν αύξηση κατά 10,6% ξεπερνώντας σε μεγάλο βαθμό τον προβλεπόμενο στόχο. Ο φόρος του εισοδήματος των φυσικών προσώπων αύξησε τα έσοδα κατά 4,5% εξαιτίας της νέας κλίμακας φορολόγησης του εισοδήματος, λόγω της μείωσης του ποσού του αφορολόγητου, καθώς και λόγω της αύξησης στην προκαταβολή του φόρου για τους ελεύθερους επαγγελματίες και τους αγρότες.
- Τα έσοδα του φόρου εισοδήματος των νομικών προσώπων ξεπέρασαν κάθε προσδοκία καθώς αυξήθηκαν κατά 37,1% και ήταν αποτέλεσμα των αυξημένων συντελεστών για τις ανώνυμες εταιρείες, της αύξησης των κερδών των επιχειρήσεων και της εξασφάλισης έκτακτων εσόδων ως προκαταβολές φόρου για ανώνυμες και ομόρρυθμες εταιρείες.
- Τα έσοδα από τους φόρους για την περιουσία αυξήθηκαν στο ικανοποιητικό ποσοστό του 13,3% συμπεριλαμβανομένης και μιας επιπλέον δόσης για τον ΕΝΦΙΑ στο εξεταζόμενο έτος.
- Οι έκτακτοι και λοιποί άμεσοι φόροι αυξήθηκαν επίσης σημαντικά, σε ποσοστό 11%, λόγω των αυξημένων εσόδων από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης στα φυσικά πρόσωπα, της διαφοροποίησης της κλίμακας υπολογισμού της εν λόγω εισφοράς, αλλά και της διεύρυνσης της βάσης του φόρου πολυτελούς διαβίωσης. Αύξηση όμως σημειώθηκε και στα έσοδα από το τέλος επιτηδεύματος.

Τα έσοδα από την έμμεση φορολογία κινήθηκαν επίσης ανοδικά σε ποσοστό της τάξεως του 8% ξεπερνώντας και εδώ το στόχο λόγω των αυξημένων εισπράξεων από τον ΦΠΑ. Πολύ καλή όμως ήταν και η πορεία στις εισπράξεις από τον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης σε προϊόντα καπνού και αλκοόλ, αλλά και οι φόροι παρελθόντων ετών. Εξετάζοντας πιο συγκεκριμένα τις επιμέρους κατηγορίες έμμεσων φόρων, προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Τα συνολικά έσοδα από τον ΦΠΑ σημείωσαν αξιόλογη αύξηση κατά 10,1% ξεπερνώντας κατά πολύ το στόχο καθώς από τη μια αυξήθηκαν οι σχετικοί φορολογικοί συντελεστές, ενώ από την άλλη η χρήση του πλαστικού και του ηλεκτρονικού χρήματος περιόρισε τις περιπτώσεις φοροδιαφυγής.
- Ο Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης για προϊόντα καπνού αύξησε τα έσοδα κατά 5,5% καθώς σημειώθηκαν αυξήσεις στη ζήτηση ενόψει την εφαρμογής των νέων αυξήσεων στις τιμές των σχετικών προϊόντων. Ιδιαίτερα υψηλή όμως ήταν και η αύξηση στον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης για το αλκοόλ που άγγιξε το 21,5%
- Μικρή μείωση της τάξεως του 2% παρουσίασαν τα έσοδα από τη φορολογία των υγρών καυσίμων, καθώς παρατηρήθηκε μείωση της κατανάλωσης.
- Τα έσοδα παρελθόντων ετών αυξήθηκαν σε σημαντικό ποσοστό της τάξεως του 17,1% ξεπερνώντας κατά πολύ τον σχετικό στόχο καθώς απέδωσαν οι ρυθμίσεις για ληξιπρόθεσμες οφειλές ενώ εντατικοποιήθηκαν οι έλεγχοι και οι διαδικασίες επιβολής των μέτρων της αναγκαστικής είσπραξης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η πορεία της ελληνικής οικονομίας της τελευταίες δεκαετίες χαρακτηρίστηκε από μια σειρά σοβαρών προβλημάτων τα οποία δεν ήταν δυνατόν να αντιμετωπιστούν παρά μόνο με τη λήψη αυστηρών μέτρων και με την παρέμβαση εξωτερικών φορέων, καθώς η χαλαρότητα στην επιβολή τους δεν επέτρεψε έως τώρα της ουσιαστική τους εφαρμογή. Η επιλογή των μνημονίων ήταν η τελευταία ενδεχομένως λύση την οποία θα έπρεπε να αξιοποιήσει η χώρα καθώς από μόνη της δεν μπορούσε να δώσει κάποια άλλη λύση.

Τα μνημόνια, μέσω των συναφών νομοθετικών κειμένων στα οποία εμπεριέχονται τα επιμέρους μέτρα, προέβλεπαν μια σειρά από δραστικές αλλαγές στους επιμέρους τομείς όπου παρουσιάζονταν σοβαρά προβλήματα. Στα μέτρα αυτά συμπεριλήφθηκαν και εκείνα που είχαν φορολογικό χαρακτήρα και αποσκοπούσαν στην εξασφάλιση όλο και περισσότερων φορολογικών εσόδων.

Τα μέτρα φορολογικού χαρακτήρα επηρέαζαν αυξητικά τους φορολογικούς συντελεστές του εισοδήματος για τα φυσικά και τα νομικά πρόσωπα, επιφέροντας όμως και παράπλευρες επιδράσεις, καθώς τα άτομα μείωναν την κατανάλωση τους ενώ όλο και περισσότερες επιχειρήσεις οδηγήθηκαν σε διακοπή της δραστηριότητας τους μιας και δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους δεδομένης της μειωμένης ζήτησης.

Αντίστοιχα, η επιβολή πρόσθετων φόρων ή η αύξηση φορολογικών συντελεστών όπως αυτοί του ΦΠΑ ή της κατανάλωσης καυσίμων ή αλκοολούχων ποτών, δεν επέφεραν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, καθώς δημιουργήθηκε αρνητική στάση των καταναλωτών [που οδήγησε στη μείωση της κατανάλωσης, καθώς αδυνατούσαν να αφιερώσουν το ίδιο μέρος του εισοδήματος τους στα προϊόντα αυτά σε σύγκριση με το παρελθόν.

Ο ΕΝΦΙΑ και ο ΕΕΤΗΔΕ ήταν δύο μέτρα τα οποία έφεραν έσοδα στα κρατικά ταμεία λόγω του υποχρεωτικού της είσπραξης τους ενώ η ουσιαστική απόδοση των φορολογικών μέτρων παρουσιάστηκε πολύ πρόσφατα, με την αύξηση των εσόδων από τους φόρους να λαμβάνει

θετικό πρόσημο μόλις το 2016. Έως τότε, παρόλο που οι φορολογικοί συντελεστές αυξάνονταν και επιβάλλονταν όλο και περισσότερα και πιο επιβαρυντικά μέτρα, τα αποτελέσματα δεν ήταν τα αναμενόμενα και λόγω της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής αλλά και λόγω της αντίδρασης των προσώπων που στρέφοντας σε μείωση της κατανάλωσης για τα είδη με υψηλότερη φορολογία.

Η επιβολή των σχετικών μέτρων θα πρέπει να συνεχιστεί και στο μέλλον καθώς φαίνεται πως τώρα ξεκίνησαν να αποδίδουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Ίσως μια σχετική χαλάρωση στα μέτρα που αφορούν τη φορολόγηση του εισοδήματος να μπορούσε να βοηθήσει τους καταναλωτές οι οποίοι τα τελευταία χρόνια έχουν βρεθεί σε δυσμενή θέση και αντιμετωπίζουν σημαντικές πιέσεις και δυσκολίες, ιδιαίτερα μάλιστα εκείνοι οι οποίοι έχασαν και τη θέση εργασίας τους ή αντιμετωπίζουν άλλα σημαντικά προβλήματα. Επίσης, είναι πολύ σημαντικό να γίνουν προσπάθειες για την περαιτέρω αντιμετώπιση των φαινομένων της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής. Στο πεδίο αυτό θα είναι καθοριστικός ο ρόλος των μηχανισμών ελέγχου ώστε να μπορέσουν τα μέτρα να αποδώσουν ουσιαστικά, χωρίς τις σχετικές αποκλίσεις λόγω των φαινομένων αυτών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Dean A., 2009, Η κρίση έφερε στην Ελλάδα τα διαρθρωτικά προβλήματα στην επιφάνεια, Εφημερίδα Καθημερινή, <http://www.kathimerini.gr/372674/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/h-krish-efere-sthn-ellada-ta-diar8rwtika-prov1hmata-sthn-epifaneia>

Gayer T., Rosen H., 2009, Δημόσια Οικονομική: Σύγχρονη Θεωρία και Ελληνική Πραγματικότητα, Εκδόσεις Κριτική

Hillman A., 2013, Δημόσια Οικονομική και Δημόσια Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
<http://www.enet.gr/?i=issue.el.home&date=04/03/2010&id=137789>

MEGA, 2012, Οι τελικές ρυθμίσεις,
<http://www.megatv.com/megagegonota/article.asp?catid=27370&subid=2&pubid=29969185>

News247, 2011, Μέτρα σοκ για την έκτη δόση, <http://news247.gr/eidiseis/oikonomia/metra-sok-gia-thn-ekth-dosh.1378362.html>

Real, 2011, Τι προβλέπει το Μεσοπρόθεσμο,
<http://www.real.gr/DefaultArthro.aspx?page=arthro&id=76372&catID=11>

Γεωργακόπουλος Θ., 1997, Εισαγωγή στη Δημόσια Οικονομική, Εκδόσεις Μπένου, Αθήνα

ΓΣΕΒΕΕ, 2011, Διαρθρωτικά Προβλήματα της Ελληνικής Οικονομίας,
<http://www.gsevee.gr/2011-10-25-13-07-15/163-27>

Δαλαμάγκας Β., 2003, Εισαγωγή στη Δημοσιονομική Πολιτική, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

Δημέλη Σ., 2014, Διάρθρωση και προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
https://opencourses.aueb.gr/modules/document/file.php/SES100/Διαφάνειες%20διαλέξεων/Presentation%20Dimeli%20Oct%202014_class.pdf

Ελευθεροτυπία, 2010, Πάγωμα μισθών και περικοπές επιδομάτων ανακοίνωσε η κυβέρνηση,

<http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=130472>

EPT, 2012, Καταγίδα νέων μέτρων: Αυστηρά χρονοδιαγράμματα για οφειλές,

<http://www.ert.gr/ellada/item/3945-Kataigida-newn-metrwn-Aysthra-chronodiagrammata-gia-ofeiles>

Θέμα, 2009, Υποβάθμιση της Ελλάδας σε BBB+ από τη Fitch,

<http://www.protothema.gr/economy/article/54343/ypobathmish-ths-elladas-se-vvv-apo-th-fitch/>

Θέμα, 2015, <http://www.protothema.gr/economy/article/499726/auta-einai-ta-35-metra-pou-perilamvanei-to-neo-mnimonio/>

Καθημερινή, 2009, Η S & P υποβάθμισε την ελληνική οικονομία,

<http://www.kathimerini.gr/346105/article/oikonomia/ellhnikh-oikonomia/h-sp-ypova8mise-thn-ellhnikh-oikonomia>

Κρουστάλλη Δ., 2011, Ανάσα με επιμήκυνση και μείωση του επιτοκίου, Εφημερίδα το Βήμα,

<http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=389322>

Κωσταρέλου Ε., 2010, Αξέχαστη (!) και δυσοίωνα η 3η Μαρτίου, Εφημερίδα Ελευθεροτυπία,

Νέα, 2010, Ωρα μηδέν για τα νέα μέτρα,

<http://www.tanea.gr/news/economy/article/4572600/?iid=2>

ΝΟΜΟΣ 3845/2010 (ΦΕΚ Α' 65/06.5.2010), Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη-μέλη της Ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

ΝΟΜΟΣ 3985/2011 (ΦΕΚ Α' 151/1-7-2011), Μεσοπρόθεσμο Πλάνο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012 – 2015

NOMOS 4021/2011 (ΦΕΚ Α 218/03-10-2011), Ενισχυμένα μέτρα εποπτείας και εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων - Ρύθμιση θεμάτων χρηματοπιστωτικού χαρακτήρα - Κύρωση της Σύμβασης -Πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και των τροποποιήσεών της και άλλες διατάξεις

NOMOS 4024/2011 (ΦΕΚ Α 226/27-10-2011) Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο - βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015

NOMOS 4093/2012 (ΦΕΚ Α 222/12-11-2012) Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016

NOMOS 4172/2013 (ΦΕΚ Α 167/23-7-2013) Φορολογία εισοδήματος, επείγοντα μέτρα εφαρμογής του ν. 4046/2012, του ν.4093/2012 και του ν. 4127/2013 και άλλες διατάξεις

NOMOS 4174/2013 (ΦΕΚ Α' 170/26.07.2013) Φορολογικές διαδικασίες και άλλες διατάξεις

NOMOS 4223/2013 (ΦΕΚ Α 287/31-12-2013) Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων και άλλες διατάξεις

NOMOS 4336/2015 (ΦΕΚ Α 94/14-8-2015) Συνταξιοδοτικές διατάξεις - Κύρωση του Σχεδίου Σύμβασης Οικονομικής Ενίσχυσης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας και ρυθμίσεις για την υλοποίηση της Συμφωνίας Χρηματοδότησης

NOMOS 4387/2016 (ΦΕΚ Α'85/12.5.2016), Ενιαίο Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλειας – Μεταρρύθμιση ασφαλιστικού – συνταξιοδοτικού συστήματος – Ρυθμίσεις φορολογίας εισοδήματος και τυχερών παιγνίων και άλλες διατάξεις

Παπαδής Κ., 2011, 30 ερωτήσεις και απαντήσεις για μισθούς και συντάξεις, Εφημερίδα Το Βήμα, , <http://www.tovima.gr/finance/article/?aid=409325>

Τράπεζα της Ελλάδος, 2011, Έκθεση του Διοικητή για το 2010,
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2010.pdf>

Τράπεζα της Ελλάδος, 2012, Έκθεση του Διοικητή για το 2011,
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2011.pdf>

Τράπεζα της Ελλάδος, 2013, Έκθεση του Διοικητή για το 2012,
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2012.pdf>

Τράπεζα της Ελλάδος, 2014, Έκθεση του Διοικητή για το 2013,
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2013.pdf>

Τράπεζα της Ελλάδος, 2015, Έκθεση του Διοικητή για το 2014,
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2014.pdf>

Τράπεζα της Ελλάδος, 2016, Έκθεση του Διοικητή για το 2015,
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2015.pdf>

Τράπεζα της Ελλάδος, 2017, Έκθεση του Διοικητή για το 2016,
<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/ekthdkth2016.pdf>